

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/212038>

Please be advised that this information was generated on 2021-03-07 and may be subject to change.

Meesterklasbijdragen Rotterdam

Lessen van successen in Rotterdam

Partnerschap Ouders, school en buurt

Frederik Smit (red.)

LESSEN VAN SUCCESSEN IN ROTTERDAM

Lessen van successen in Rotterdam

Frederik Smit (red.)

ITS, Radboud Universiteit Nijmegen

De particuliere prijs van deze uitgave is € 17,50
Deze uitgave is te bestellen bij het ITS, 024 - 365 35 00.
Foto omslag: MVH, Nationale Beeldbank.

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK DEN HAAG

Smit, Frederik.

Lessen van successen in Rotterdam, Nijmegen: ITS
ISBN 978 – 90 - 5554 – 441 – 7
NUR 840

Projectnummer: 34001080

<http://www.ru.nl/its/expertisecentrum/expertisecentrum/>
LinkedIn: Ouders, school en buurt | Parents, school and community

© 2012 ITS, Radboud Universiteit Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het ITS van de Radboud Universiteit Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Voorwoord

Meesterklas lessen van successen in Rotterdam

Betere onderwijsresultaten door ouders meer te betrekken bij de schoolontwikkeling van hun kinderen. Dat is waar ouderbetrokkenheid in Rotterdam om draait. Vaak wordt ouderbetrokkenheid gezien als een manier om de werkdruk op scholen iets te verlichten, of als middel tot culturele integratie. Heel mooi natuurlijk, maar ouderbetrokkenheid is veel meer in Rotterdam. En dan heb ik het over de bevordering van de leerprestaties van de kinderen.

Dat heeft alles te maken met de onderwijsresultaten van onze Rotterdamse leerlingen. Die moeten de komende jaren fors omhoog. Hoewel de afgelopen jaren de verbetering is ingezet en we de achterstand langzaam inlopen, blijven de onderwijsresultaten in de Maasstad achter bij de rest van het land. Het vorig jaar gelanceerde programma Beter Presteren is bedoeld om de onderwijsresultaten op te schroeven. Scholen en docenten zijn aanspreekbaar op de onderwijsresultaten van onze kinderen. Maar zij zeker niet alleen. Ook de ouders zijn nadrukkelijk aan zet.

Deelname aan de ouderraad, kinderen begeleiden tijdens schoolreisjes, Sinterklaas de baard omhangen; het is heel belangrijk dat ouders die rol vervullen. Maar wat we nodig hebben, is een ander soort ouderbetrokkenheid. Uit onderzoek weten we dat onderwijsondersteunend gedrag van ouders een veel grotere invloed heeft op de schoolresultaten van kinderen. En elke ouder kan zijn of haar kinderen helpen om de talenten in ontwikkeling te stimuleren. Ook de ouders die zelf weinig onderwijs hebben genoten, of het heel druk hebben als tweeverdiener.

Juist omdat ouderbetrokkenheid zo van belang is, hebben we het opgenomen in Beter Presteren en is het organiseren van ouderbetrokkenheid voorwaarde geworden voor scholen om in aanmerking te komen voor subsidie. Het gaat om educatief partnerschap. Scholen gaan een relatie aan met ouders om gezamenlijk de optimale vorm van onderwijsondersteunend gedrag te vinden.

In dit boek zijn nieuwe inzichten en praktische handreikingen bij elkaar gebracht. Tezamen zijn ze gepresenteerd tijdens de ‘Meesterklas Educatief partnerschap ouders, leerlingen en school’. Onderwijsprofessionals, doe er uw voordeel mee. De Rotterdamse lessen van successen zijn in veel situaties toepasbaar. Niet alleen school, maar ook ouders en – vooral – uw leerlingen worden er beter van.

Hugo de Jonge
Wethouder Onderwijs, Jeugd en Gezin
Rotterdam

Aanleiding

Er is een groeiende aandacht voor samenwerking van opvoeders, thuis en op school, en voor de verantwoordelijkheden en plichten van de ouders als deelnemers in de samenleving. We zien opvoeding en onderwijs steeds vaker als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van ouders, de school en de ‘community’ (wijk, buurt). Zoals ze in Afrika zeggen: *‘It takes a village to raise a child’*. Ouders zijn op hun beurt doorgaans (zeer) geïnteresseerd in het onderwijs dat hun kinderen volgen.

Het Expertisecentrum Ouders, school en buurt is in 2011 gestart met het organiseren van ‘Meesterklassen’ voor schoolbesturen, schoolleiders, leraren en ouders in het primair en voortgezet onderwijs. Tijdens de Meesterklassen is met name aandacht besteed aan doelgericht en planmatig om te gaan met groepen ouders en leerlingen, de invulling van educatief en democratisch partnerschap en het betrekken van ouders bij het voorkomen en het corrigeren van straatcultuurgedrag van leerlingen op school.

De belangstelling voor de Meesterklassen is groot. Kennelijk leeft dit onderwerp in het onderwijs en in het welzijnswerk om de samenwerking met ouders voor de eigen situatie creatief inhoud te geven en de schoolprestaties en het welbevinden van leerlingen aanzienlijk te verbeteren.

Eddie Meijer en Marjolein van der Tweel van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving (JOS), gemeente Rotterdam, hebben in samenspraak met Annette Diender, Programma Beter Presteren, het initiatief genomen om de Meesterklas naar Rotterdam te halen. Marianne Evers heeft zorg gedragen om de Meesterklas op locatie te laten functioneren. Yvonne Meeuwssen was verantwoordelijk voor de website en de vormgeving van de Meesterklasbundel. Willem van de Wetering heeft de mailing verzorgd. Evelien Ketel heeft de projectondersteuning gedaan.

De Meesterklassen zijn opgezet door Frederik Smit, de coördinator van het Expertisecentrum. Vanuit het ITS verzorgde Nico van Kessel de begeleiding. De teksten voor de bundel zijn van commentaar voorzien door Mariëtte Lusse, Jos van Kuijk en Gerrit Vrieze.

ITS, Radboud Universiteit Nijmegen

Nijmegen, maart 2012

dr. J. Winkels
directeur

Inhoudsopgave

Voorwoord	v
Aanleiding	vii
1 De Rotterdamse koers voor ouderbetrokkenheid	1
<i>Annette Diender</i>	1
1.1 Inleiding	1
1.2 Onderwijsondersteunend gedrag	1
1.3 Educatief partnerschap	1
1.4 Ingrediënten van de Rotterdamse koers	2
1.5 Menukaart en best practices	2
1.6 Tot slot	3
2 Ouderbetrokkenheid, ouderparticipatie en democratisch partnerschap	5
<i>Frederik Smit</i>	5
2.1 Inleiding	5
2.2 Ouders, ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie	5
2.3 Typen contacten tussen ouders, school en buurt	6
2.4 Democratisch partnerschap en focus op kwaliteit	7
2.5 Voorwaarden	9
2.6 Meesterklasbijdragen	11
<i>Deel I</i>	13
Visie op relatie ouders, school en buurt	13
3 Hoe kan ouderbetrokkenheid bijdragen aan het schoolsucces van Rotterdamse kinderen?	15
<i>Mariëtte Lusse</i>	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Definiëring ouderbetrokkenheid	15
3.3 Ouderbetrokkenheid en schoolsucces	16
3.4 De rol van de leerling en de invloed van de leeftijd van de leerling	16
3.5 De invloed van de sociaaleconomische achtergrond van de ouders	17
3.6 Interventies	18

4	Hoe samen te werken met laaggeletterde ouders aan de taalontwikkeling van hun kinderen	21
	<i>Martine van der Pluijm</i>	21
4.1	Inleiding	21
4.2	Succesfactoren	22
5	Tien succesfactoren voor optimale onderwijs-ondersteuning thuis voor de schoolse ontwikkeling van jonge kinderen	25
	<i>Marloes Endenburg en Sandra Pardoel</i>	25
5.1	Inleiding	25
5.2	Succesfactoren	25
6	Hoe ouderconsulenten en medewerkers ouderbetrokkenheid succesvol in te zetten	29
	<i>Marian Bentvelzen</i>	29
6.1	Inleiding	29
6.2	De functie van ouderconsulent	29
6.3	Ontwikkeling van de functie van ouderconsulent	29
6.4	Huidige belangstelling voor de ouderconsulent	30
6.5	Voorwaarden voor succes	30
6.6	Tot slot	32
7	Contact en contract?!	33
	<i>Gerben Heldoorn</i>	33
7.1	Inleiding	33
7.2	Samenwerking, waarom?	33
7.3	Wederzijdse verwachtingen	34
7.4	Ervaringen van scholen met samenwerkingsovereenkomsten	34
7.5	De inhoud	35
7.6	Voor- en nadelen van een overeenkomst	35
7.7	Succesfactoren bij invoering	36
7.8	Tot slot	38
	<i>Deel II</i>	39
	Activerende zelfanalyse	39
8	De gemiddelde ouder bestaat niet	41
	<i>Ton Legerstee</i>	41
8.1	Inleiding	41
8.2	Betrokkenheid en participatie op scholen	41
8.3	Tot slot	42

9	Stappenplan optimalisering educatief partnerschap ouders, school en buurt	43
	<i>Frederik Smit</i>	43
9.1	Inleiding	43
9.2	Partnerschap ouders en instelling	44
9.3	Stappenplan samenwerkingsrelatie ouders en leraren	45
9.4	Fase 1: Behoeftes en kansen vaststellen samenwerkingsrelatie ouders en leraren	46
9.5	Fase 2: Visie ontwikkelen	49
9.6	Fase 3: Plan opstellen	51
9.7	Fase 4: Plan uitwerken	54
9.8	Fase 5: Plan uitvoeren	56
9.9	Fase 6: Evaluatie	59
10	Planningstools ouders, school en buurt	63
	<i>Frederik Smit</i>	63
10.1	Inleiding	63
10.2	Schoolplan en jaarplannen	63
11	Handreiking oudercontact in het VO	67
	<i>Mariëtte Lusse</i>	67
11.1	Inleiding	67
11.2	Hoe kunnen ouders optimaal bijdragen aan schoolsucces van hun kind?	67
11.3	Succesfactoren	68
11.4	Voorbeelden om het contact met ouders te verbeteren	70
	Voorbeeld kennismakingsgesprekken	70
	Voorbeeld voortgangsgesprekken	74
	Voorbeeld: ouders betrekken bij de sector- en MBO-keuze	77
	Voorbeeld informatiekaart belangrijkste contactmomenten	79
	Voorbeeld schoolouderovereenkomst	81
	Lijst van afkortingen	83
	Auteurs	85
	Noten	89

1 De Rotterdamse koers voor ouderbetrokkenheid

Annette Diender

1.1 Inleiding

Rotterdam wil en moet beter presteren. Schoolbesturen en de gemeente leggen de lat de komende jaren dan ook hoog als het gaat om het verhogen van de resultaten in het Rotterdamse onderwijs. Het vergroten van de ouderbetrokkenheid is één van de speerpunten van het programma Beter Presteren.

1.2 Onderwijsondersteunend gedrag

Betere onderwijsresultaten door ouders meer te betrekken bij de schoolontwikkeling van hun kinderen. Dat is waar het project Ouderbetrokkenheid om draait. Het gaat dan om het zogenaamde ‘onderwijsondersteunend gedrag’: ouders steunen, sturen en stimuleren hun kind. Ze communiceren met hun kind over dingen die op school gebeuren. Ze hebben hoge, maar ook reële verwachtingen van hun kind. Ze zorgen voor een rijke leeromgeving voor hun kinderen thuis en in de vrije tijd. Voor oudere kinderen zorgen ze voor een goede plek voor huiswerk en dat er iemand is die ze ondersteunt bij het maken en plannen van dat huiswerk.

Alle ouders kunnen door hun onderwijsondersteunend gedrag bijdragen aan de onderwijsresultaten van hun kinderen. Sommigen kunnen het hele scala aan mogelijkheden bieden, anderen kunnen op onderdelen hun kinderen ondersteunen.

1.3 Educatief partnerschap

Behalve dit onderwijsondersteunend gedrag dat zich voornamelijk thuis afspeelt, is een goede communicatie tussen ouders en school essentieel. Daar vindt de afstemming plaats, daar ontstaat de samenwerking tussen thuis en school rondom de ontwikkeling van het kind. Als er een goed contact is, kan de school de ouders adviseren en faciliteren om hun ondersteunende rol goed te kunnen vervullen.

Een goede relatie tussen ouders en school vraagt om inzet van beide kanten. Het initiatief tot het aangaan van de relatie ligt echter bij de school. Scholen hebben de

taak om te zorgen dat ouders goed geïnformeerd worden, dat ze ervaren dat ze welkom zijn op school, dat ze als gelijkwaardige partners worden beschouwd en dat hun inzet ertoe doet. Zo doen de scholen de eerste aanzet tot een educatief partnerschap.

1.4 Ingrediënten van de Rotterdamse koers

Deze twee zaken, onderwijsondersteunend gedrag van ouders en educatief partnerschap tussen ouders en school vormen de basisingrediënten van de Rotterdamse koers voor ouderbetrokkenheid. Daarnaast besteden we expliciet aandacht aan ouders bij de keuze- en wisselmomenten in de schoolloopbaan van hun kinderen: hun betrokkenheid bij de keuze van een school, profiel, sector, vervolgopleiding is van groot belang.

De uitgangspositie van scholen is zeer divers. Divers in leerling- en ouderpopulatie, in kenmerken en (on)mogelijkheden en divers in wat er in het verleden al ondernomen is om de ouderbetrokkenheid te vergroten/versterken. Elke school bepaalt daarom zelf wat hun volgende stap is om te werken aan het versterken van de relatie met ouders en om het onderwijsondersteunend gedrag te stimuleren.

1.5 Menukaart en best practices

Om inzichtelijk te maken hoe scholen kunnen werken aan ouderbetrokkenheid volgens de Rotterdamse koers hebben we een menukaart opgesteld. Deze is beschikbaar via de website van Beter Presteren www.onderwijsbeleid010.nl/ouderbetrokkenheid/menukaart en bevat handvatten en concrete voorbeelden (best practices).

Nu al kunt u bijvoorbeeld lezen hoe Calvijn Juliana de huisbezoeken organiseert, hoe de Pniëlschool startgesprekken voert met ouders, hoe De Schakel kinderen laat lesgeven aan hun ouders tijdens de ‘tentoonstellingsavond’, hoe de ouderconsulenten van de Nicolaasschool samen met ouders Verteltassen maken voor de kinderen, hoe de Mariaschool filmbeelden van de kinderen in Groep Nul met ouders bekijkt en bespreekt, hoe Wolfert Dalton met ouders en leerlingen een goede start maakt door samen een belofte te ondertekenen. Talloze voorbeelden van scholen die werk maken van ouderbetrokkenheid en bereid zijn hun ervaringen met u te delen.

Binnenkort verschijnen er ook filmpjes van best practices op Rotterdamse scholen. En aan het eind van het jaar verzamelen we de meest inspirerende voorbeelden in een boekje over ouderbetrokkenheid op de Rotterdamse scholen.

1.6 Tot slot

Heeft u zelf een best practice die u wilt delen, of bent u op zoek naar inspiratie? Neem gerust contact op met Annette Diender: annette@onderwijsbeleid010.nl. Zie: www.onderwijsbeleid010.nl/ouderbetrokkenheid.

2 Ouderbetrokkenheid, ouderparticipatie en democratisch partnerschap

Frederik Smit

2.1 Inleiding

Tegenwoordig is er geen discussie meer over de vraag of ouders betrokken moeten zijn moeten zijn bij de school en of aan ouders medezeggenschap toekomt. Dit wordt als een vanzelfsprekendheid beschouwd.¹

2.2 Ouders, ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie

Onder *ouders* verstaan we de ouders, voogden en verzorgers van leerlingen die aan de school zijn ingeschreven. Wij bedoelen in deze bundel met *ouderbetrokkenheid* de betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en het onderwijs van hun eigen kind, thuis (bv. voorlezen) en op school, helpen met huiswerk en rapportbesprekingen voeren met de leerkracht). *Ouderparticipatie* is een specifieke vorm van *ouderbetrokkenheid* en definiëren we als actieve deelname van ouders aan activiteiten op school. We onderscheiden niet-geïstitutionaliseerde vormen van ouderparticipatie (bv. leveren van hand- en spandiensten) en geïstitutionaliseerde vormen van ouderparticipatie (bv. zitting hebben in een ouderpanel, de ouderraad, medezeggenschapsraad of het schoolbestuur).² Zie voor doelen, inhoud en beoogde effecten van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie Figuur 2.1.

Lessen van successen in Rotterdam

Meesterklasbundel Partnerschap Ouders, school en buurt

Ouders en de school hebben een gezamenlijk belang, namelijk het zorgen voor optimale omstandigheden voor de schoolloopbaan van de leerlingen. Door de ouders en de school te verbinden met de omringende samenleving blijken scholen effectiever te functioneren.

Partnerschap van ouders, school en buurt bestaat echter veelal theoretisch op papier en is doorgaans nog geen praktijk, zoals de overheid graag zou willen. Scholen ervaren dat ouders zich te vaak als 'klanten' opstellen en ouders merken op hun beurt dat leraren een 'professionele' afstand bewaren. Buurtinstellingen worden nog te weinig bij activiteiten van het onderwijs betrokken.

De ervaringen van deskundigen en de deelnemers aan de Meesterklas met vormen van samenwerking tussen ouders, school en buurt zijn onderwerp geweest van de scholing die het Expertisecentrum in samenwerking met JOS, Gemeente Rotterdam, bureau Beter Presteren en Hogeschool Rotterdam op 15 maart 2012 in Rotterdam heeft georganiseerd.

Centrale gesprekstema's waren:

- Welke visies zijn er op ouderbetrokkenheid?
- Hoe kunnen stappenplannen, planningstools en handreikingen voor oudercontacten als beginpunt fungeren voor het optimaliseren van de partnerschap tussen ouders, school en buurt?

Voorliggende bundel bevat de Meesterklasbijdragen.

<http://www.ru.nl/its/expertisecentrum/expertisecentrum>
Linkedin: Ouders, school en buurt
Parents, school and community

ISBN 978 90 5554 441 7
NUR 840

Gemeente Rotterdam
Jeugd, Onderwijs en Samenleving

Figuur 2.1 – Doelen, inhoud en beoogde effecten van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie

Doelen	Inhoud en beoogde effecten
Ouderbetrokkenheid	
Educatieve doelen ³	School en ouders stemmen hun visie op de opvoeding en sturing van kinderen en jongeren op elkaar af stemmen en beiden nemen daarin hun aandeel (ook wel <i>pedagogisch partnerschap</i> genoemd) waardoor de school ook in haar gezagspositie wordt gesteund. Ouders volgen de leerontwikkeling van hun kind, geven daar thuis ondersteuning op en hebben daarover regelmatig contact met de school opdat de prestaties van hun kind verbeteren (ook wel <i>didactisch of educatief partnerschap</i> genoemd).
Onderwijskundige doelen	Ouders ondersteunen de effectieve taakuitvoering van leraren ten behoeve van de optimalisering van de schoolloopbaan van de leerlingen.
Ouderparticipatie	
Organisatorische doelen	Ouders leveren een bijdrage aan het reilen en zeilen van de school. Ze voeren activiteiten onder verantwoordelijkheid van de leraren op school uit.
Democratisch doelen	Ouders denken en beslissen informeel en formeel mee met de leraren, de directie, het schoolteam en het schoolbestuur over het beleid op diverse niveaus binnen de schoolorganisatie via bijvoorbeeld een ouderpanel, de ouderraad, de medezeggenschapsraad. De school c.q. het schoolbestuur legt verantwoording af over haar werk aan de ouders.
Maatschappelijke doelen	Ouders en schoolteam leveren een bijdrage aan het verankeren van de school binnen de wijk, de buurt, het dorp, of het stadsdeel.

2.3 Typen contacten tussen ouders, school en buurt

Montandon (1993)⁴ onderscheidt vier typen contacten tussen ouders, school en buurt wat betreft de schoolloopbaan van kinderen:

- *Partnerschap*: bereidheid bij alle partijen om samen te werken, de thuis-, school- en buurtcultuur op elkaar af te stemmen (waarden/normen) in het belang van de ontwikkeling en het leren van de kinderen thuis, in het onderwijs en de buurt.
- *Samenwerking*: binnen de context van de school.
- *Delegatie*: ouders, school en buurtinstellingen zijn gescheiden werelden. Ouders hebben educatieve taken en opvoedingstaken gedelegeerd aan de school/buurt vanuit desinteresse, tijdgebrek, tekort aan competenties.
- *Opdracht*: leraren hebben onderwijstaken en zijn de experts; ouders blijven op afstand van de school en/of leraren houden een ‘professionele afstand’ tot ouders en buurtinstellingen. Zie Figuur 2.2.

Figuur 2.2 – Typen contacten tussen ouders, kinderen, school en buurt wat betreft de schoolloopbaan van kinderen (Montandon, 1993)

		Rol school en buurt schoolloopbaan kind	
		Breed: afspraken maken wat betreft afstemming van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van ouders, school en buurtinstellingen	Specifiek: duidelijk bij bepaalde thema's
Rol ouders schoolloopbaan kind	Betrokkenheid/participatie	Partnerschap	Samenwerking
	Afstand ten opzichte van school en buurt	Delegatie	Opdracht

2.4 Democratisch partnerschap en focus op kwaliteit

Het perspectief van scholen op partnerschap verschilt. Dit varieert van enerzijds *rechtlijnig eenrichtingsbeleid*, waarbij het personeel de ouders slechts informeert en instrueert over de wijze waarop ze de school en de schoolloopbaan van hun kind het beste kunnen ondersteunen, tot anderzijds *democratisch partnerschap*, waarbij de nadruk ligt op het erkennen van alle mogelijke activiteiten die ouders ondernemen om de schoolloopbaan en het welbevinden van hun kinderen te ondersteunen en waarbij beleid wordt ontwikkeld op basis van wederzijdse verwachtingen van ouders en personeel.⁵ De realisering van de doelen van democratisch partnerschap vraagt om een wederzijdse betrokkenheid van ouders en school en een wederzijdse investering om efficiënt samen te werken op basis van gelijkwaardigheid.

De essentie bij *efficiënt samenwerken* is prioriteiten te formuleren. De eerste vraag die het schoolteam zichzelf dient te stellen is: wat vinden we écht belangrijk bij de samenwerking tussen ouders, leerlingen, school en buurt? En daarna is pas de vraag relevant: wat is urgent? Het is verstandig werkzaamheden als volgt af te werken.⁶

1. belangrijk en urgent (kwadrant 1);
2. belangrijk en niet urgent (kwadrant 2);
3. niet belangrijk en urgent (kwadrant 3);
4. niet belangrijk en niet urgent (kwadrant 4).

Zie Figuur 2.3.

Figuur 2.3 – Prioriteiten stellen om de samenwerking tussen ouders, school, leerlingen en buurtinstellingen vorm te geven (Covey, 1989)

	Urgent	Niet urgent
Belangrijk	1. Direct handelen <ul style="list-style-type: none"> • spoedklussen • crises/problemen • deadlines Stress	2. Focus op kwaliteit <ul style="list-style-type: none"> • wederzijdse verwachtingen school en ouders • visie ontwikkelen op democratische partnerschapsrelaties school, leerlingen, ouders en buurt • activerende zelfanalyse (opstellen schoolplan, jaarplannen, stappenplannen, gebruik typologie, ‘Herken de Ouder’, ‘ISOP-label’) Persoonlijk leiderschap
Niet belangrijk	3. Toegeven aan verleiding <ul style="list-style-type: none"> • mailtjes checken, telefoontjes beantwoorden • collega's die binnen lopen Belangrijk voor ander	4. Verspilling <ul style="list-style-type: none"> • uitstelgedrag ('eerst kopje koffie ...') • ‘social talk’, ‘gezellig’ vergaderen Vlucht

We concentreren ons bij de Meesterklas Lessen van Successen in Rotterdam op kwadrant 2 van Figuur 2.3. De kern van persoonlijke leiderschap is volgens Covey uw tijd zó te organiseren dat het leeuwendeel van de werkzaamheden van het schoolteam zich afspeelt in het tweede kwadrant van Figuur 2.3: daar bevindt zich namelijk het échte werk.

In het tweede kwadrant van Figuur 2.3 bevinden zich zaken die belangrijk en niet urgent zijn. Activiteiten als: duidelijkheid scheppen wat betreft de wederzijdse verwachtingen, afspraken maken over taken, visie ontwikkelen op democratisch partnerschap, activerende zelfanalyse (opstellen schoolplan, jaarplannen, stappenplannen, gebruik van de handreiking oudercontact VO voor het opbouwen en onderhouden van ‘democratische’ partnerschapsrelaties van de school met ouders en de buurt).

De focus op zaken die *belangrijk* en *niet urgent* zijn, zal waarschijnlijk gevolgen hebben voor de betrokkenheid van ouders bij de school. Betrokkenheid van ouders bij de school kan bekeken worden naar vorm, inhoud en beoogde effecten. Het schoolteam kan uit verschillende soorten strategieën kiezen: wegen waarlangs doelstellingen met ouderbetrokkenheid te bereiken zijn in het kader van de nieuwe aanpak. Strategieën die schoolteams hanteren om ouders te laten participeren bij het onderwijs veronderstellen een visie van het team op de school als *gemeenschap*⁷, waarbij ouders een rol kunnen spelen: een ‘grondhouding’ dat onderwijs op school en opvoeding thuis in elkaars verlengde liggen, dat ouders en leraren gezamenlijke waarden onderschrijven, dat er een gevoel heerst van saamhorigheid, van een bondgenootschap, c.q. *democratisch* partnerschap met gemeenschappelijke doelen.⁸

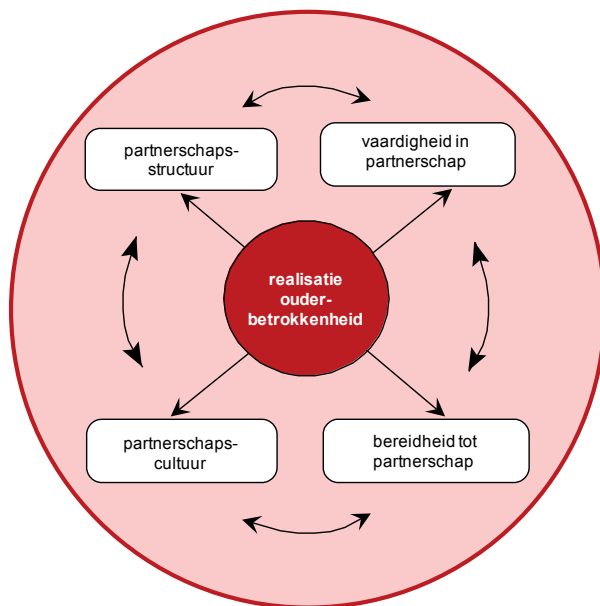
2.5 Voorwaarden

De volgende voorwaarden kunnen we onderscheiden voor het optimaal functioneren van vormen van ouderbetrokkenheid:⁹

- de wijze waarop betrokkenen een visie ontwikkelen en met elkaar omgaan in het kader van het *ouderbetrokkenheid (partnerschapscultuur)*;
- de mate waarin afspraken, procedures, overlegstructuren en verantwoordelijkheden duidelijk zijn (*partnerschapsstructuur*);
- de mate waarin betrokkenen bereid zijn het samenwerkingsproces en het partnerschap gezamenlijk aan te gaan (*bereidheid tot partnerschap*);
- de vaardigheid waarmee de betrokkenen met elkaar omgaan in het kader van de ouderbetrokkenheid (*vaardigheid in partnerschap*).

De relaties tussen deze factoren staan afgebeeld in Figuur 2.4.

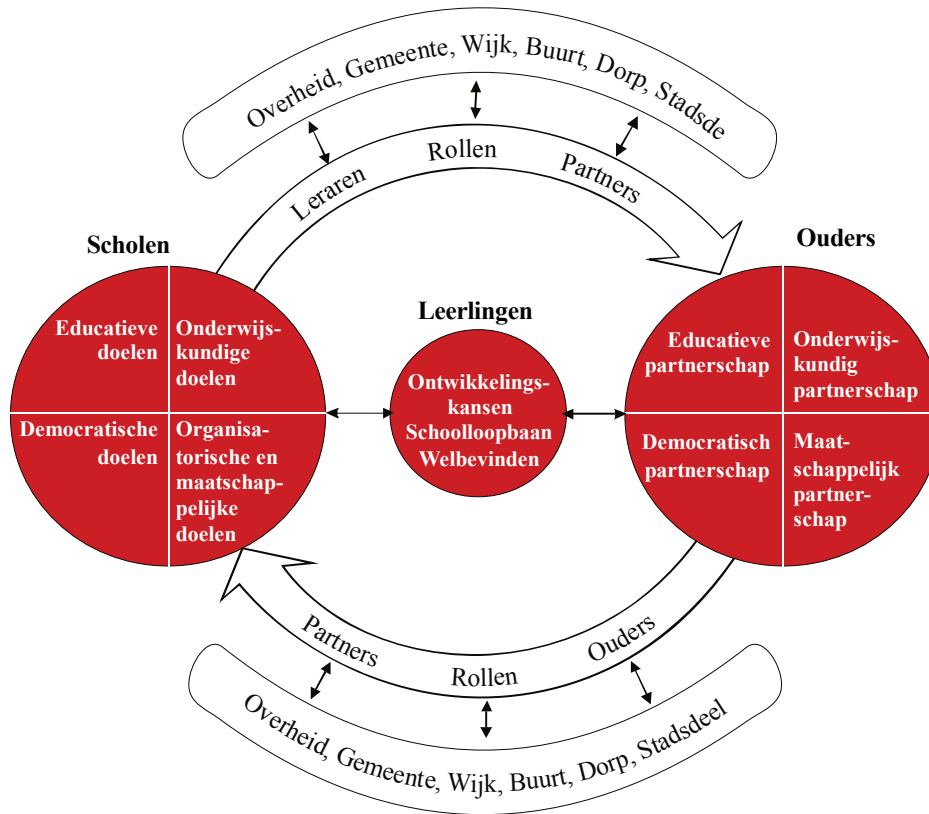
Figuur 2.4 – Sleutelbegrippen in verband met de realisatie van ouderbetrokkenheid

De vraag óf deze vier elementen elkaar stimuleren dan wel tegenwerken, wordt mede bepaald door omgevingsfactoren, c.q. de gemeenschap.¹⁰

Er kan een draagvlak voor partnerschap tussen ouders, school en buurt gecreëerd worden als vormen van partnerschap geen op zichzelf staande activiteiten zijn, maar aansluiten bij de missie van de school, het bestaande beleid, de activiteiten van leerkrachten, en een ‘open’ communicatie- en informatieuitwisseling. Kortom: het is van groot belang dat de partnerschap met ouders is ingebed in het beleid van scholen en welzijnsinstellingen en wordt gedragen en uitgevoerd door leerkrachten en welzijns werkers. Het gaat met andere woorden om een *geïntegreerde* planmatige aanpak gericht op *democratisch partnerschap*, *pedagogisch-didactisch partnerschap*, *onderwijskundig* en *organisatorisch/maatschappelijk partnerschap*. Geïsoleerde ad hoc activiteiten met betrekking tot de stimulering van samenwerkingsrelaties zullen doorgaans weinig succes opleveren. Ouders en de school hebben een gezamenlijk belang, namelijk het zorgen voor optimale omstandigheden voor de ontwikkelingskansen, de schoolloopbaan en het welbevinden van de leerlingen. Leraren en ouders vervullen daarbij diverse rollen. Door de ouders en de leerlingen te verbinden met de omringende samenleving kunnen scholen effectiever functioneren.¹¹ Zie Figuur 2.5.

Figuur 2.5 – Samenwerkingsmodel scholen, leerlingen, ouders en omgeving

2.6 Meesterklasbijdragen

De ervaringen van deskundigen en de deelnemers aan de Meesterklassen met vormen van samenwerking tussen ouders, school en buurt sluiten aan bij het tweede kwadrant van Figuur 2.3. Dit zijn de gespreksonderwerpen geweest bij de scholing die het Expertisecentrum Ouders, school en buurt samen met JOS, gemeente Rotterdam, bureau Beter Presteren en Hogeschool Rotterdam heeft aangeboden. Voorliggende bundel bevat de Meesterklasbijdragen.

In het eerste deel van de Meesterklasbundel geven Mariëtte Lusse, Martine van der Pluijm, Marloes Endenburg, Sandra Pardoel, Marina Bentvelzen en Gerben Heldoorn vanuit verschillende invalshoeken hun visie op de *relatie ouders, school en buurt*.

In het tweede deel laten Ton Legerstee, Frederik Smit en Mariëtte Lusse vanuit verschillende invalshoeken zien *hoe partnerschap tussen ouders, leerlingen, school en omgeving te optimaliseren*.

Deel I
Visie op relatie ouders, school en buurt

Inleiding

In het eerste deel van de Meesterklasbundel worden verschillende visies op de relatie ouders, school en buurt gepresenteerd. Mariëtte Lusse laat zien hoe ouderbetrokkenheid kan bijdragen aan het schoolsucces van Rotterdamse kinderen. Martine van der Pluijm beschrijft hoe samen te werken met laaggeletterde ouders aan de taalontwikkeling van hun kinderen. Marloes Endenburg en Sandra Pardoel bespreken de tien succesfactoren voor optimale onderwijsondersteuning thuis voor de schoolse ontwikkeling van jonge kinderen. Marina Bentvelzen laat zien hoe ouderconsulenten en medewerkers ouderbetrokkenheid succesvol in te zetten. Gerben Heldoorn schetst de werking van oudercontracten in het onderwijs.

3 Hoe kan ouderbetrokkenheid bijdragen aan het schoolsucces van Rotterdamse kinderen?¹²

Mariëtte Lusse

3.1 Inleiding

In opdracht van Jeugd Onderwijs en Samenleving in Rotterdam is eind 2011 een literatuurverkenning uitgevoerd naar wat de bijdrage van ouderbetrokkenheid kan zijn in het vergoten van de ontwikkelingskansen van kinderen in Rotterdam. De belangrijkste vraag hierbij was: ‘wat weten we over typen ouderbetrokkenheid en effecten en wijzen waarop deze typen geïmplementeerd kunnen worden? Ook in relatie tot taalontwikkeling bij ouders’. Dit artikel is een samenvatting van deze literatuurverkenning.

3.2 Definiëring ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid is een containerbegrip, waardoor er zeer verschillende beelden bestaan bij deze term. Om hier enige ordening in aan te brengen wordt ouderbetrokkenheid in deze literatuurverkenning onderscheiden in de volgende dimensies:

- *Onderwijsondersteunend gedrag*; het gedrag van ouders thuis dat bijdraagt aan gunstige leeromstandigheden thuis en een positieve houding tegenover school.¹³ Hieronder valt ook de zogenaamde academic socialization waarvan het bevorderen van aspiraties en het maken van plannen voor de (school-)loopbaan de belangrijkste kenmerken zijn.¹⁴ Het gaat daarbij om de activiteiten opvoeden en thuis leren.¹⁵
- *Contact tussen ouders en school*; de communicatie en samenwerking¹⁶ tussen ouders en school om te komen tot afstemming in het opvoedend denken en handelen in de benadering van het eigen kind van de betreffende ouders. Dit betreft het pedagogisch doel van educatief partnerschap.¹⁷ Partnerschap betekent dat ouders en school samenwerken om optimale omstandigheden te creëren voor de ontwikkeling van het kind. De betrokkenheid is hierbij wederzijds: ouders bij school, maar ook school bij ouders. Dit bouwt voort op de gedachte dat de opvoedsferen thuis, op school en in de buurt elkaar zouden moeten overlappen¹⁸ mede om te voorkomen dat kinderen in een spagaat hiertussen terecht komen.¹⁹

- *Ouderparticipatie* betreft de actieve deelname van ouders aan activiteiten op school, te onderscheiden in formele participatie (ouderraad; medezeggenschapsraad) en informele hand- en spandiensten aan de school.²⁰ Het gaat hierbij om vrijwilligerswerk en meebeslissen.

3.3 Ouderbetrokkenheid en schoolsucces

De impact van spontane ouderbetrokkenheid is goed onderzocht en de uitkomsten zijn eenduidig. Van de drie geformuleerde dimensies van ouderbetrokkenheid draagt ouderbetrokkenheid thuis het meest bij aan schoolsucces. Het gaat hierbij dan vooral over het hebben van hoge verwachtingen, het maken van toekomstplannen en het praten over school. “When parents talk to their children, expect them to do well, help them plan for college, and make sure that out-of-school activities are constructive, their children do better in school”.²¹ Ouders laten hiermee laten zien dat zij school belangrijk vinden en dragen bij aan het creëren van een positief zelfbeeld van de leerling.²² Ouders steunen hun kinderen door bemoediging, bekrachtiging en voorbeeldgedrag.²³

Het begeleiden van huiswerk thuis levert minder consistente uitkomsten en soms zelfs een licht negatieve associatie op. Dit kan op twee manieren verklaard worden: enerzijds worden kinderen die slecht presteren eerder geholpen met huiswerk. Huiswerkhulp is dan gevolg en geen oorzaak van de negatieve uitkomst. Anderzijds kan juist dit aspect van onderwijsondersteunend gedrag leiden tot een controlerende en negatieve houding van ouders die, zeker bij kinderen die geen succes ervaren, negatief uit kan pakken op de schoolresultaten.²⁴ Als ouders op een positieve manier de autonomie van kinderen stimuleren en directe instructie bieden draagt dit juist positief bij aan schoolsucces.²⁵

Ouderactiviteiten op school zoals hand- en spandiensten en met name formele vormen van ouderparticipatie lijken minder direct effect te hebben op de schoolprestaties van de individuele leerling.²⁶

3.4 De rol van de leerling en de invloed van de leeftijd van de leerling

De resultaten gelden voor alle leeftijdsgroepen, maar het effect is nog sterker op jongere leeftijd.²⁷ Op 7-jarige leeftijd is het effect van ouderbetrokkenheid op schoolsucces groter dan het effect van schoolkenmerken. Op 11 jarige leeftijd liggen de effecten dicht bij elkaar, maar is de rol van ouderbetrokkenheid nog steeds grote. Op 16 jarige leeftijd is de invloed van ouderbetrokkenheid nog steeds significant, maar is de invloed van school groter.²⁸ Toch blijft ouderbetrokkenheid ook op wat latere leeftijd de moeite waard. De invloed hiervan uit zich meer in het op niveau

blijven van de leerling en in de ambitie van de adolescent. Investeren in het betrekken van ouders bij schoolloopbaankeuzes blijft daarmee door de jaren heen een belangrijk thema.²⁹

De perceptie die de leerling heeft van de verwachtingen en begeleiding van de ouders is van grote invloed op de mate waarin ze zichzelf als succesvolle leerling zien (en vervolgens ook meer succes zullen hebben).³⁰ De mate waarin de ouders ervaren dat hun kind hun bemoeienis waardeert is van belang voor hun betrokkenheid thuis, zeker naarmate de leerling ouder wordt.³¹ Leerlingen zullen hun ouders eerder toelaten als zij een positieve reactie verwachten. Oudere leerlingen willen geen uitzondering zijn en niet opvallen.³² Het is van belang dat de leerling centraal staat in het contact tussen ouders en school, zeker als sprake is van een andere waardeoriëntatie op school en thuis.³³

3.5 De invloed van de sociaaleconomische achtergrond van de ouders

Hoe betrokken ouders zijn en of ze deze betrokkenheid thuis en/of op school laten blijken wordt sterk beïnvloed door sociaaleconomische status, opleidingsniveau en geestelijke gezondheid, armoede en alleenstaand ouderschap. Etnische achtergrond is in mindere mate van invloed.³⁴ Ouderbetrokkenheid neemt af naarmate de leerling ouder wordt en toe naarmate de leerling beter presteert.³⁵

Het leeuwendeel van de ouders is echter, ongeacht de sociaaleconomische status, zeer betrokken bij de schoolloopbaan van het kind.³⁶ Ouders zijn makkelijker betrokken bij de schoolloopbaan van hun kinderen als ze weten wat er van hen verwacht wordt. Zij worden actiever thuis als zij zich uitgenodigd voelen door hun eigen kind en stappen makkelijker over de drempel naar school als zij zich daartoe door school uitgenodigd voelen en het gevoel hebben hun taak goed uit te kunnen voeren.³⁷

De drempel naar school is hoger in het voortgezet onderwijs en mbo en voor ouders met een lagere sociaaleconomische status. Deze ouders uiten hun betrokkenheid vooral thuis, waar het effect van ouderbetrokkenheid het grootst is, maar waar zij minder zichtbaar zijn voor school. Scholen herkennen de betrokkenheid van ouders bovendien als zij ouders op school zien en verwachten dat ouders die niet op school komen ook thuis niet betrokken zullen zijn.³⁸ Dit levert ouders de reputatie van onzichtbaar en afwezig op.³⁹ Leraren besteden meer aandacht aan leerlingen waarvan de ouders wel naar school komen.⁴⁰

Onderwijsjargon en lastige bereikbaarheid van leraren maakt dat ouders die in het basisonderwijs wel de drempel over durfden in het voortgezet onderwijs weer afhaken. Ouders hebben bovendien meer behoefte aan individueel contact over hun eigen kind (op dat niveau bereiken de meeste scholen het leeuwendeel van de ouders ook goed), terwijl scholen meer gericht zijn op collectieve informatieoverdracht.⁴¹ Leraren die actief contact zoeken met ouders helpen de drempel voor ouders te verlagen.⁴²

Door het verschil in waardeoriëntatie tussen thuis en school voelen ouders uit de lagere sociaaleconomische klassen zich minder op hun gemak op school en zijn minder behendig in het aangaan van het gesprek met school. Zo werken klassenverschillen in het nadeel van kinderen uit de lagere sociaaleconomische klassen.⁴³

3.6 Interventies

Er is nog onvoldoende effectonderzoek verricht gericht op interventies op het terrein van ouderbetrokkenheid. De lijn uit de bevindingen van het onderzoek dat er wel ligt is echter wel consistent.⁴⁴ In de eerste plaats blijken interventies die zich zowel richten op training van opvoedvaardigheden als op het verhogen van schoolsucces effectiever te zijn dan interventies die de opvoedvaardigheden buiten beschouwing laten. Daarnaast is van belang dat programma's afgestemd zijn op de specifieke doelgroep en sensitief voor de normen en verwachtingen van deze groep; one size doesn't fit all! In alle gevallen hebben ouders bovendien specifieke, gerichte en gedetailleerde begeleiding nodig in de programma's en in de bijdrage die van hen verwacht wordt.⁴⁵ Twee Amerikaanse programma's gericht op geletterdheid met een fikse oudercomponent (Perry preschool en Spokes) laten goede resultaten zien. Wat hierin precies het aandeel is van de oudercomponent en wat in die oudercomponent dan de effectieve onderdelen zijn valt hier niet scherp uit af te leiden. Er zijn tegenstrijdige bevindingen gedaan naar de effectiviteit van home- dan wel schoolbased programma's of een combinatie daarvan. Dat betekent dat er meer onderzoek naar de oudercomponent nodig is.⁴⁶

Effectieve inzet op ouderbetrokkenheid vraagt om partnerschap met ouders. Dit vereist van scholen dat zij een verwelkomend klimaat weten te creëren, pro-actief een positief contact met ouders aan kunnen gaan, sensitief zijn voor de bijdrage die ouders leveren en de omstandigheden waarin zij verkeren en daarbij bovendien helder zijn in de verwachtingen. Niet alleen ouders, maar ook leraren en andere medewerkers in de school zullen toegerust moeten worden om een dergelijk partnerschap aan te gaan. Verder is integratie in het schoolbeleid vereist, waarbij de plannen longitudinaal zijn en gedragen worden door het team. Dat vraagt om effectief leiderschap in de school. Het wegzetten van ouderbetrokkenheid bij specifieke functionarissen brengt het risico met zich mee dat ouderbetrokkenheid daarmee niet meer als verantwoordelijkheid van de hele school gezien wordt.⁴⁷

4 Hoe samen te werken met laaggeletterde ouders aan de taalontwikkeling van hun kinderen

Martine van der Pluijm

4.1 Inleiding

Van de volwassenen in Rotterdam is 22 procent laaggeletterd (Vooronderzoek laaggeletterdheid in Regio Rotterdam, 2006). Laaggeletterden hebben problemen met lezen, schrijven en rekenen en ervaren hierdoor belemmeringen in het functioneren thuis, op het werk of op andere plekken in de maatschappij. Laaggeletterden beheersen lees- en schrijfvaardigheden op een dusdanig laag niveau dat zij niet in staat zijn zich te ontwikkelen of om te functioneren in de maatschappij, thuis en op het werk. Landelijk is meer dan tweederde van de laaggeletterden autochtoon.⁴⁸

De basis voor een goede taalontwikkeling wordt gelegd op jonge leeftijd. Een taalrijke omgeving thuis is van belang voor de taalontwikkeling en de rol van ouders is hierin de spil.⁴⁹ Een kind dat opgroeit in een boekrijke omgeving en wordt voorgelezen, leert al vroeg dat er een verband is tussen gesproken en geschreven taal en maakt spelenderwijs kennis met de technische opbouw van verhalen. Het belang van de rol van de ouders stopt niet als het kind naar de basisschool gaat. Een goede ouderbetrokkenheid bij school draagt bij aan de leerprestaties van kinderen, gedrag en werkhouding.⁵⁰ Met name de prestaties op het gebied van lezen blijken sterk afhankelijk van de ouderbetrokkenheid thuis.⁵¹

Kinderen die opgroeien in een omgeving zonder deze taalbronnen, missen deze ervaringen vaker en kunnen hierdoor achterblijven in de klas. Daarom is het van belang dat scholen zicht hebben op welke ouders laaggeletterd zijn, hen betrekken en zorgen voor goede afstemming over taalstimulering. Onderzoek toont aan dat interventies gericht op het versterken van strategieën van laaggeletterde ouders voor het bevorderen van leesvaardigheden, woordenschat en het taalgebruik van kinderen een positieve invloed kunnen hebben.⁵² Veel scholen worstelen echter met het vormgeven van een goede ouderbetrokkenheid.⁵³ Bovendien zijn leerkrachten vaak onbekend met het bestaan van deze lees- en schrijfproblemen bij ouders en de impact daarvan op de taalontwikkeling van kinderen.⁵⁴

Laaggeletterde ouders zijn vaak moeilijk bereikbare ouders: de ouders die misschien niet op ouderavonden komen of niet reageren op brieven. Deze ouders zijn niet alleen

moeilijk toegankelijk voor leerkrachten, maar zijn ook op andere fronten vaker sociaal geïsoleerd. Het gaat om volwassenen die vaker werkeloos zijn, minder sociaal actief zijn, vaker onzeker zijn en vaker gezondheidsproblemen hebben.⁵⁵ De taalproblematiek van veel laaggeletterde ouders is bovendien omgeven door een taboe. Met name de groep autochtone ouders verzwijgt en verhult dit probleem.⁵⁶ Het contact leggen met moeilijk bereikbare ouders lukt leerkrachten vaak onvoldoende.⁵⁷

Desgevraagd noemen scholen het niet kunnen bereiken van ‘onzichtbare’ ouders één van de grootste knelpunten.⁵⁸ Op Rotterdamse scholen staat het belang van het betrekken van laaggeletterde ouders buiten kijf, maar hoe?⁵⁹ Hieruit kunnen we concluderen dat er draagvlak is om te werken aan oplossingen om moeilijk bereikbare en/of laaggeletterde ouders te betrekken, maar dat er veel vragen zijn over hoe dit aan te pakken. Tijdens haar promotieonderzoek zal Martine van der Pluijm komende jaren met basisscholen verder zoeken naar antwoorden op deze vragen gericht op het bereiken van laaggeletterde ouders en het samenwerken aan taalstimulering bij hun kind.

Tegelijkertijd is er ook al veel kennis en praktijkervaring voor handen, die we kunnen benutten. Zo heeft Martine van der Pluijm in het kader van haar projecten in de regio Rotterdam bruikbare kennis en ervaring verzameld over het signaleren en bespreekbaar maken van laaggeletterdheid en het zoeken van samenwerking gericht op taalstimulering van hun kinderen.⁶⁰

4.2 Succesfactoren

Deze praktijkervaringen leveren de volgende succesfactoren en aanbevelingen op als het gaat om het samenwerken met laaggeletterde ouders aan taal:

1. *Leerkrachten kennen het probleem laaggeletterdheid, weten hoe zij signalen van laaggeletterdheid kunnen herkennen en dit bespreekbaar kunnen maken bij ouders.* Een workshop waarin het probleem laaggeletterdheid in cijfers en achtergronden wordt uitgelegd geeft leerkrachten *inzicht* in de algemene taalproblematiek. Hierdoor zijn zij beter in staat om met deze kennis opnieuw en misschien met een andere blik naar ouders te kijken. Belangrijke aanvullingen die de blik verruimen zijn voorbeelden en verhalen van ouders die uit ervaring spreken over hun taalproblemen (taalambassadeurs). Leerkrachten krijgen zo zicht op schaamtegevoelens van ouders, de redenen van hun onbereikbaarheid en de onmacht die veel ouders voelen. Rollenspellen met acteurs helpen leerkrachten de drempel te nemen om het gesprek over laaggeletterdheid met de ouders aan te gaan. Bovendien leren zij *gesprekstechnieken* om dit gesprek beter voorbereid te voeren.

2. *Het team maakt afspraken over de wijze waarop laaggeletterdheid bij ouders gesignaleerd wordt en hoe en wie de gesprekken met ouders voeren.* Nu het probleem laaggeletterdheid helder is voor het team, is de volgende stap afspraken te maken over welke momenten geschikt zijn om het gesprek met ouders aan te gaan. Goede momenten zijn meteen bij inschrijving van het kind op de school, wanneer de ouders inschrijfformulieren invult, rapportbesprekingen van het kind waarbij de taalvaardigheid ter sprake komt, maar ook een apart gesprek op initiatief van de leerkracht. Het team kan ook een contactpersoon aanwijzen die deze gesprekken voert, zoals de directeur of de intern begeleider. Van belang is dat het signaal besproken wordt door de school met de ouder.
3. *De ouder voelt zich welkom op school en bij de leerkracht (zie ook Lusse, 2011).* Gesprekken over de ontwikkeling van het kind of over laaggeletterdheid bij ouders zullen beter slagen wanneer de ouder zich welkom voelt op de school en bij de leerkracht. Leerkrachten kunnen hieraan bijdragen door de ouders hartelijk te ontvangen en zichtbaar tijd voor hen te maken. Ouderconsulenten kunnen een rol spelen in het betrekken van laaggeletterde ouders en het zorgen voor een klimaat waarin laaggeletterdheid tussen ouders besproken wordt.
4. *Leerkrachten zorgen gestructureerd voor laagdrempelige en toegankelijke informatie voor laaggeletterde ouders.* De gangbare (schriftelijke) communicatie van de school naar ouders wordt door laaggeletterde ouders vaak niet begrepen. Een uitnodiging voor een rapport- of ouderavond komt door middel van een persoonlijke toelichting beter over. Hetzelfde geldt voor informatie over wat de ouders kunnen doen met taalstimulering van hun kind. Zorg voor laagdrempelige uitleg over het belang van taal en praktische tips voor thuis gericht op leesstimulering, woordenschat en taalgebruik. Plan hiervoor bijeenkomsten in voor ouders: denk aan inloopochtenden in de klas of een tip-avond met ervaringsmomenten over taalstimulering. Zorg voor follow-up momenten en bouw de informatie naar ouders gestructureerd op.
5. *De school biedt taalcursussen voor ouders aan op school.* Inventariseer of ouders behoefte hebben aan taalcursussen. Zorg voor een docent die langdurig in de school de groep ouders kan begeleiden. Dit kan een externe docent zijn, maar ook een leerkracht die kennis en affiniteit heeft met geven van onderwijs aan ouders. Er is kosteloos (digitaal) lesmateriaal beschikbaar van bijvoorbeeld Stichting ETV.nl om taalcursussen invulling te geven. Zorg voor een verbinding tussen het taalonderwijs van ouders en het onderwijs van het kind.

6. *Het betrekken van laaggeletterde ouders en het samenwerken aan taal bij kinderen is onderdeel van de visie op ouderbetrokkenheid van de school.* De communicatie met laaggeletterde ouders vraagt misschien specifieke kennis en een iets andere aanpak, maar verschilt niet wezenlijk van de communicatie met andere ouders. Scholen met een duidelijke visie op ouderbetrokkenheid en deskundigheid zijn gemakkelijker in staat om deze visie te vertalen naar de specifieke aanpak die nodig is om laaggeletterde ouders te bereiken. Samenwerking met ouders aan taal bij kinderen is weer een goede (eerste) kapstok om te werken aan ouderbetrokkenheid. De taalontwikkeling is de kern van de ontwikkeling van kinderen in de basisschoolleeftijd waardoor een heldere basis ontstaat in de school voor de samenwerking tussen leerkrachten en ouders.

5 Tien succesfactoren voor optimale onderwijs- ondersteuning thuis voor de schoolse ontwikkeling van jonge kinderen

Marloes Endenburg en Sandra Pardoel

5.1 Inleiding

Ouderbetrokkenheid in de vorm van onderwijsondersteunend gedrag thuis heeft een bewezen positief effect op de schoolprestaties van kinderen. Samen Leren van Bureau Frontlijn en Stichting de Katrol geven invulling aan deze vorm van ouderbetrokkenheid in verschillende wijken van Rotterdam. Zij zien meerdere succesfactoren die kunnen zorgen voor een optimale onderwijsondersteuning thuis voor de schoolse ontwikkeling van jonge kinderen. Hieronder worden tien belangrijke succesfactoren besproken die dit bewerkstelligen. Bij elke factor wordt een beschrijving gegeven waarom ze belangrijk zijn en wanneer en hoe deze ingezet worden. Zij behoren allen in meer of mindere mate tot de methodiek van de Katrol en Samen Leren van Bureau Frontlijn.

5.2 Succesfactoren

1. *Preventief.* Alvorens er grote problemen ontstaan is het belangrijk om vroege signalering in te zetten. Door de ouders bij de schoolse ontwikkeling van hun kind te betrekken wordt de ouderbetrokkenheid (opgevat als het vertonen van onderwijsondersteunend gedrag in de thuissituatie) vergroot, wat positief bijdraagt aan het schoolsucces van hun kinderen. Onderzoek leert dat de effecten van vroege preventie op korte en (middel)lange termijn voelbaar zijn en maatschappelijk een grote kostenbesparing opleveren. Het loont dus het meest ouders van jonge kinderen toe te rusten, i.e. pedagogische preventie. Om juist op de langere termijn winst te halen is het noodzakelijk om structurele interventies toe te passen in het primair onderwijs- individueel emotionele ontwikkeling (thuis) en cognitief emotionele ontwikkeling (school).
2. *Naast de ouder, voor de kinderen.* Om een beklijvend resultaat te krijgen is naast de ouder staan heel belangrijk; dat mensen zelf stappen ondernemen en het niet voor hen wordt gedaan. Met de ouders bespreken waar zij aan willen werken, zorgt ervoor dat ouder(s) gemotiveerd raken. Het uitgaan van de mogelijkheden

en krachten van de ouder(s), zorgt ervoor dat er realistische doelen zullen worden opgesteld (door ouders en begeleiders samen) en dat deze vervolgens daadwerkelijk behaald kunnen worden. Het aanleren van de vaardigheden verloopt in drie fases. Eerst het aanreiken van informatie, vervolgens wordt de vaardigheid geoefend met de ouder(s) en het kind. Door dit herhaaldelijk te oefenen, ook buiten de huisbezoeken om, zullen de vaardigheden eigen worden gemaakt.

Naast de pedagogische opdracht, zal ook altijd gekeken worden waar ouders nog meer behoefte aan hebben. Samen met de ouder wordt vervolgens naar een oplossing gekeken.

3. *Laagdrempelig.* De ondersteuning thuis is laagdrempelig van karakter. De begeleiding wordt via basisscholen aangeboden. De scholen kunnen de ondersteuning thuis inschakelen voor de ouders, zodat zij zich op hun primaire taak kunnen richten; het verzorgen van onderwijs. Hiervoor is geen indicatie nodig. Bovendien is de begeleiding voor ouders vrijwillig en kosteloos. Ouders zitten nergens aan vast als zij zich opgeven voor de begeleiding. Tevens wordt de ondersteuning geboden door stagiaires pedagogiek onder professionele begeleiding. Dit verhoogt de laagdrempeligheid voor de ouders, terwijl er wel vakinhoudelijke kennis aanwezig is.
4. *Outreaching.* De begeleiding wordt via basisscholen aangeboden. Leerkrachten en intern begeleiders lichten de ouders in en hebben gesprekken met de ouder(s) over de ondersteuning voor thuis. Bovendien worden er bijeenkomsten op de scholen gegeven om de ondersteuning te promoten en uit te leggen. Ouders kunnen hier alsnog over nadenken en dit later met de leerkracht van hun kind bespreken of deze begeleiding nodig is. Tevens kunnen ouders zich opgeven als het wel goed gaat met hun kind op school, maar zij meer handvatten willen voor thuis. Door de actieve rol van leerkrachten en intern begeleiders en de bijeenkomsten op de scholen worden meer ouders bereikt.
5. *Ondersteunend.* Een juiste benadering is erg belangrijk bij het aantrekken/ ondersteunen van ouders en de wijze waarop de vaardigheden worden aangeleerd. In principe wil elke ouder het beste voor zijn of haar kind. In de benadering wordt getracht aansluiting te vinden bij de belevingswereld van de ouder(s), te zoeken naar krachten en beschermende factoren, en motivatie tot verandering teweeg te brengen. Dit gebeurt door een open, positieve houding te hanteren, veel te complimenteren en nooit veroordelend te zijn. Door het aanleren van vaardigheden ontdekken ouders alternatieve handswijzen. Indien deze handswijzen hen voordeel opleveren, zullen zij gemotiveerd raken deze vaker toe te passen, of zelfs eigen te maken. Zoals al eerder is vermeld, wordt dit gedaan door eerst informatie te geven (directe instructie), vervolgens de vaardigheden te oefenen met de ou-

der(s) (modelling) en uiteindelijk deze vaardigheden door ouders eigen leren maken. Op deze wijze wordt een beklivende verandering bewerkstelligd.

6. *Cultuuroverbruggend*. De outreachende, laagdrempelige manier van werken en de juiste benadering zorgen voor een cultuuroverbrugging. Waar het gezin vandaan komt, welke cultuur het gezin bezit, maakt niet uit voor de begeleiding en het behalen van de doelen. Het gezin wordt namelijk centraal gesteld, waarbij uit wordt gegaan van de mogelijkheden en krachten van het gezin waaraan realistische doelen worden gekoppeld. De haalbaarheid van de doelen wordt daarmee vergroot en is niet cultuurbepalend. De begeleiding wordt doorlopen in congruentie met (taal) niveau van de ouders. Ouders krijgen binnen hun mogelijkheden de vaardigheden aangereikt, waarbij deze mogelijkheden betrekking hebben op beschikbare ruimte, tijd, aandacht, niveau en taligheid.
7. *Op het goede moment (bij kinderen uit de onderbouw)*. Eerder hebben we het belang van vroege signalering aangestipt. In de ontwikkeling van kinderen zijn er een aantal cruciale momenten waarin kinderen extra hulp nodig hebben om zich verder te ontwikkelen. De overgangen tussen de fases zijn niet louter conceptueel, maar betekenen vaak ook een overgang naar een andere daginvulling (peuterspeelzaal, basisschool'. Hierdoor zijn het belangrijke transitie momenten die mogelijke risico's met zich meebrengen en waarvoor dus extra aandacht noodzakelijk is. De overgang naar het basisonderwijs is zo'n cruciaal moment, waarin extra stimulans vaak nodig is. Door juist bij deze fase extra ondersteuning aan te bieden, zal de schoolse ontwikkeling van het kind stimuleren op de lange termijn (preventieve werking).
8. *Op de juiste plek (bij de kinderen thuis)*. Door thuis activiteiten te ontplooiën die op het schoolse gericht zijn, wordt de band tussen ouders en school versterkt. In de thuissituatie bevinden ouder(s) en kinderen zich in een veilige omgeving, waardoor een vertrouwde sfeer ontstaat. Door deze vertrouwde sfeer ontstaat er sneller een band en worden vaardigheden beter en sneller aangeleerd. Tevens kunnen de vaardigheden direct op de juiste plaats en manier geoefend worden. Door eerst informatie aan te reiken en deze vervolgens te oefenen, kan de ouder de vaardigheden sneller eigen maken.
9. *Versterkend (empowerment)*. Het effectief aanleren van vaardigheden bij ouders in het stimuleren van de ontwikkeling van hun kind(eren) en een juiste benadering zorgen voor empowerment bij de ouder(s). Om lange termijn effecten te creëren bij ouders, verloopt het aanleren van vaardigheden in drie fases; 1) Verschaffen van inzicht/kennis over de vaardigheid; waarom is dit belangrijk om te doen? 2) Oefenen met de vaardigheid; Hoe doe je dat? Dit gebeurt middels activiteiten en

spellen 3). Eigen maken van de vaardigheid; Dit blijkt als ouder zelfstandig de activiteiten herhaalt en ze inpast in de dag- of weekstructuur. Door constant naast de ouder(s) te blijven staan, zullen de vaardigheden sneller eigen worden gemaakt en daardoor beklijven.

10. *Bereikt een moeilijk bereikbare en kwetsbare groep.* De gezinnen waaraan ondersteuning wordt geboden, wonen in achterstandswijken waarin de ouders vaak een lage sociaal-economische achtergrond hebben. Dit beïnvloedt het schoolsucces van hun kinderen. Juist deze gezinnen hebben de extra ondersteuning hard nodig, maar melden zich niet actief aan. Dit kan allerlei redenen hebben, de taal, angst, stress. Door het laagdrempelige karakter, een goede samenwerking met scholen, een juiste benadering en ondersteuning worden er meer ouder(s) bereikt die niet uit zichzelf hulp zouden zoeken.

6 Hoe ouderconsulenten en medewerkers ouderbetrokkenheid succesvol in te zetten

Marian Bentvelzen

6.1 Inleiding

De functie van ouderconsulent staat momenteel weer in de schijnwerpers. Wat zijn de successen van de ouderconsulenten bij het stimuleren van onderwijsondersteunend gedrag en educatief partnerschap? En waarop is nog verdere verbetering mogelijk? Hierover gaat deze bijdrage.

6.2 De functie van ouderconsulent

De functie van ouderconsulent in Rotterdam is uniek in Nederland. Inmiddels heeft Rotterdam jaren ervaring met het inzetten van ‘medewerkers ouderbetrokkenheid’ op de basisscholen en in de wijk.

Ouderconsulenten dragen zorg voor een goede afstemming tussen ouders en school. Ouders kunnen met al hun vragen terecht bij ouderconsulenten. Ook verzorgen ouderconsulenten bijeenkomsten voor ouders in de ouderkamers van de scholen. Zij worden daarbij ondersteund door Stichting De Meeuw.

6.3 Ontwikkeling van de functie van ouderconsulent

De functie is in 1995 ontstaan vanuit de wens van de basisscholen, die graag ouders wilden betrekken bij het onderwijs aan hun kinderen, maar ondervonden dat de drempel van school te hoog was.

Stichting de Meeuw heeft toen samen met de gemeente een werkwijze ontwikkeld, waarbij een buurtmoeder op de basisschool zelf werkt en deel uitmaakt van het team.

Het resultaat was dat eind 1995 de eerste buurtmoeders begonnen op een aantal basisscholen. Met als doelen het verhogen van de ouderbetrokkenheid en het bevorderen van:

- onderwijsondersteunend gedrag van ouders;
- ouder-ondersteunend gedrag van school;
- onderling contact tussen ouders;
- een inhoudelijke relatie tussen activiteiten thuis en op school;

- de tweede taalverwerving;
- positieve interactie tussen moeder en kind.

Door de jaren heen is de functie gegroeid en verder ontwikkeld. Van buurtmoeder, naar assistent ouderbetrokkenheid, naar ouderconsulent. De eisen, het opleidingsniveau en de competenties van de medewerkers zijn steeds naar boven bijgesteld. Werden er eerst vooral laagdrempelige activiteiten georganiseerd om ouders de school binnen te krijgen, bieden de ouderconsulenten nu laagdrempelige opvoedondersteuning, thuisgerichte- en taalprogramma's aan. Ook geven ze de ouders voorlichting en training over thema's rond om het kind. Ook werken zij samen met andere organisaties uit de wijk zoals bijvoorbeeld het CJG, schuldhulpverlening en de bibliotheek.

6.4 Huidige belangstelling voor de ouderconsulent

Ouderbetrokkenheid en de functie van ouderconsulent staat op dit moment volop in de belangstelling. Educatief partnerschap met ouders, onderwijsondersteunend gedrag en opbrengstgericht werken zijn de landelijke aandachtspunten van dit moment.

Binnen het Rotterdams onderwijs beleid 'Beter Presteren' ligt volgend schooljaar de focus op het stimuleren van onderwijs ondersteunend gedrag. De eisen en het opleidingsniveau waaraan de medewerkers moeten voldoen gaat de komende tijd ook omhoog. De functie naam ouderconsulent wordt veranderd in medewerker ouderbetrokkenheid.

De ouderconsulenten werkten al aan het stimuleren van onderwijsondersteunend gedrag van ouders, voordat het de focus van Beter Presteren werd. Het evaluatieonderzoek naar de functie van ouderconsulenten van Oberon stelt al in 2009: "Door programma's aan te bieden zoals 'Ik en Ko' voor ouders van leerlingen in de groepen 1 en 2, wordt het onderwijsondersteunend gedrag van de ouders bevorderd. Dergelijke programma's worden op bijna alle scholen aangeboden waar we gesproken hebben." Ook hebben de ouderconsulenten bijgedragen aan het educatief partnerschap: "Het contact tussen de ouders enerzijds en de school anderzijds is bevorderd door de komst van de ouderconsulenten".

6.5 Voorwaarden voor succes

De band die ouderconsulenten met de ouders hebben is hun grootste kracht. Ze kennen de ouders goed, zijn op de hoogte van hun privé omstandigheden en kunnen zich verplaatsen in hun situatie. Hierdoor maken ze makkelijk contact en kunnen ze ook

lastige zaken rondom gedrag en leerprestaties van het kind bespreekbaar maken. Op dit punt is voor scholen nog winst te behalen. Door het bevorderen van een opbrengstgerichte samenwerking tussen de leerkracht en de ouderconsulent. Leerkrachten en ouderconsulenten kunnen samen optrekken ieder vanuit de eigen rol. Een ‘nieuwe’ rol voor de ouderconsulent zou die van coach kunnen zijn.

‘Nieuwe’ rol ouderconsulent

De coachende rol van de ouderconsulent bestaat uit het coachen van ouders op onderwijs ondersteunend gedrag. Naast de groepsprogramma’s, werken ze met een aantal ouders individueel. De samenwerking met de leerkracht en eventueel de intern begeleider is hierbij heel belangrijk. Een leerkracht signaleert iets bij een kind en wil dat de ouders er thuis ook mee aan de slag gaan. Leerkracht, ouderconsulent en de ouders maken samen een plan. De ouderconsulent begeleidt de ouders, via een coachingstraject. De leerkracht begeleidt het kind in de klas. De ouders begeleiden het kind thuis. Resultaten, het traject en de tijdsduur, worden vooraf benoemd en de voortgang van het traject wordt goed bijgehouden. Op deze manier werken de leerkracht, ouderconsulent en ouders op een opbrengst gerichte manier samen. De ouderconsulenten zijn hier inmiddels in getraind door Stichting de Meeuw.

Rol van de school

En dan de rol van de school: de ouderconsulent kan nog zo goed getraind zijn en nog zoveel vaardigheden in huis hebben, de context waarin ze haar werk uitvoert is mede bepalend voor haar succes. Wat de school kan/moet doen om bij te dragen aan het succes van de ouderconsulent is in de eerste plaats erkennen dat een ouderconsulent bekend is met de doelgroep. Wanneer de school iets wil met een ouder kan de ouderconsulent een belangrijke rol spelen. Zij staat dicht bij de ouder en kent de ouder vaak ook al.

Ook het betrekken van de ouderconsulent bij het vormgeven en uitvoeren van het beleid zal de effectiviteit van de ouderconsulent vergroten. De aangeboden programma’s en de individuele ondersteuning van de ouders is dan goed afgestemd met wat er binnen de school gebeurt.

Neem je als school de functie van ouderconsulent serieus, dan draait de medewerker mee als volwaardig lid van het team van de school. De ouderconsulent vormt de brug tussen ouders en school. Ze hebben een visie over hoe je als school het beste met ouders om kunt gaan. Wanneer ze in staat gesteld worden een bijdrage te leveren, dan heeft de praktijk inmiddels bewezen dat meer ouders betrokken zijn bij school en beter in staat zijn hun kind te ondersteunen bij zijn schoolloopbaan.

6.6 Tot slot

En vergeet niet: rekenen, taal en Cito scores zijn belangrijk, maar als je als alleenstaande moeder, klein behuisd bent en veel problemen hebt. Zul je eerst aandacht moeten hebben voor de eerste basisbehoeften binnen de opvoeding (en het leven). Als school moet je weten waar ouders staan en wat ze nodig hebben, zodat je erbij kan aansluiten en de ouder op de juiste manier kunt ondersteunen. En dat is de kracht van ouderconsulenten.

Sommige scholen overwegen om een leerkracht in te zetten op deze functie. Ons advies is om goed te kijken of dit de beste oplossing is. Lukt het een leerkracht om net zo'n band op te bouwen met ouders als de ouderconsulent? Met die band staat of valt het succes van een medewerker ouderbetrokkenheid. En tot slot; blijf als school investeren in de ontwikkeling en deskundigheidsbevordering van je medewerker ouderbetrokkenheid.

7 Contact en contract?!

Gerben Heldoorn

7.1 Inleiding

De samenwerking tussen school en ouders staat volop in de belangstelling. Het Regeerakkoord (2010) stelt dat *'scholen worden gestimuleerd contracten te sluiten met ouders over bijvoorbeeld het meedoen aan oudergesprekken, tegengaan van verzuim en spijbelen, fatsoenlijk gedrag en het spreken van Nederlands op school.'* Het kabinet ziet het gebruik van schooloudercontracten als een belangrijk hulpmiddel om samenwerking tussen school en ouders gestalte te geven.

In opdracht van OCW heeft CPS Onderwijsontwikkeling en advies onderzoek gedaan naar de werking van oudercontracten in het onderwijs. Op scholen spelen zaken, die van wezenlijk belang zijn voor de toekomst van elke leerling. Onderwijs is niet vrijblijvend. Daarbij kan de school-ouderovereenkomst een functie hebben.⁶¹

In dit artikel komen ervaringen van scholen aan de orde en succesfactoren bij invoering.

7.2 Samenwerking, waarom?

Waarom is samenwerking tussen school en ouders van belang? Er is maar één reden om fors te investeren in ouderbetrokkenheid, namelijk omdat de leerling er beter van wordt.⁶² Het pleidooi voor een goede samenwerking komt voort uit het idee dat samenwerkende ouders en scholen elkaars pedagogische en onderwijskundige invloed versterken. Klaassen en De Vries⁶³ merken in dit verband op dat samenwerking op pedagogisch gebied in de huidige tijd van belang is, omdat de afstemming van waarden, normen, opvoedingswensen en handelingspatronen tussen gezin en school niet meer zo vanzelfsprekend is als vroeger. Naast het pedagogisch belang, zijn er onderwijskundige motieven voor samenwerking tussen school en ouders.

Gelijkwaardige samenwerking tussen school en ouders kan een belangrijk kwaliteitskenmerk zijn van de school. De samenwerking tussen school en ouders heeft dus volgens onderzoek een positieve invloed op de cognitieve ontwikkeling en de prestaties van kinderen en op de houding van ouders tegenover de school. In deze gelijkwaardige samenwerking kan een school-oudercontract worden ingezet. Verwachtingen moeten immers helder zijn?

7.3 Wederzijdse verwachtingen

CPS-consultant Peter de Vries roept scholen op om nadenken over een heldere visie op de samenwerking met ouders. Die visie moet even helder zijn als de visie op de leerling of de visie op het pedagogisch/didactisch klimaat. Onderzoek leert ons dat scholen hun visie op ouderbetrokkenheid niet altijd voldoende uitwerken in helder beleid. De Weerd & Krooneman⁶⁴ concluderen dat scholen hierdoor hun verwachtingen van ouders weinig expliciet naar de ouders communiceren. Zij beschouwen dit als de oorzaak van veel conflicten en problemen tussen ouders en school. Om tot een betekenisvolle samenwerking te komen, is het belangrijk dat de verwachtingen expliciet worden uitgesproken.⁶⁵ Daarbij kan de school-ouderovereenkomst een functie hebben.

Wanneer school en ouders elkaars verwachtingen kennen, is er niet alleen overeenstemming over de zaken die moeten (zoals bijvoorbeeld de leerplicht), maar ook over de zaken die beide partijen wel of niet nastreven (bijvoorbeeld de manier van omgaan met elkaar). Zoals eerder genoemd, is het goed om als schoolteam te onderzoeken vanuit welke verwachtingen het gesprek met ouders over samenwerking wordt gevoerd. Dat maakt de afspraken persoonlijker en daardoor ook sterker en dat brengt mensen altijd dichterbij elkaar. Een gesprek over verwachtingen kan veel indringender zijn dan een gesprek over zakelijke kwesties.

De Vries adviseert scholen om tijdens het intakegesprek de overeenkomst en dus de verwachtingen over en weer, te bespreken. Spreken over verwachtingen is het managen van verwachtingen. De communicatie tussen school en ouders wordt beter als zij meer met elkaar durven en kunnen bespreken.

7.4 Ervaringen van scholen met samenwerkingsovereenkomsten

Wat zijn de ervaringen van scholen in Nederland die werken met een schoolouderovereenkomst? Om antwoord te krijgen op deze vraag bezochten consultants van CPS drie scholen voor basisonderwijs en twee scholen voor voortgezet onderwijs die ervaring hebben met school-ouderovereenkomsten. Er zijn interviews afgenomen met schoolleiders, leraren en in enkele gevallen met leerlingen en ouders.

Al gebruiken de geïnterviewden regelmatig het woord ‘contract’, formeel kiezen de scholen bij voorkeur voor een andere benaming. Er wordt gesproken over een ‘handlingsplan’, een ‘overeenkomst voor deelname aan de Plusklas’, een ‘samenwerkingsovereenkomst’ of een ‘overeenkomst tussen school en ouders’. Veel scholen en ouders vinden dat ‘contract’ te zakelijk klinkt. De scholen benadrukken dat het gaat om de samenwerking tussen school en ouders en dat het niet de bedoeling is elkaar erop ‘af te rekenen’ als het niet goed gaat.

Dat laatste is een associatie die het woord ‘contract’ bij zowel ouders als scholen oproept.

“Wij hebben het bewust geen contract genoemd. Het gaat om samenwerking ten gunste van de leerling. Samenwerking is anderzijds ook weer niet helemaal vrijblijvend. Ik vind samenwerking vanzelfsprekend, maar sommige dingen moeten extra benadrukt worden. Vanzelfsprekende dingen moet je expliciet maken, voor de helderheid.”

7.5 De inhoud

De inhoud van de school-ouderovereenkomst komt op verschillende manieren tot stand. Soms wordt deze bepaald door een externe instantie, bijvoorbeeld de gemeente. Op verschillende basisscholen is de overeenkomst samen met de ouders opgesteld. In een panelgesprek is samen met de ouders nagedacht over de inhoud van de overeenkomst. Daardoor ontstaat volgens deze scholen en ouders een gevoel van gezamenlijkheid. In andere scholen is de overeenkomst opgesteld door de directeur van de school. Overigens geven alle respondenten aan dat het belangrijk is om ouders te betrekken bij de opstelling van de overeenkomst, omdat dat draagvlak creëert en helderheid geeft.

“De overeenkomst is opgesteld samen met de ouders. Daarover zijn de ouders ook geïnformeerd. Dat gaf betrokkenheid.”

“Doordat ik als ouder betrokken werd bij de opstelling, merkte ik dat de school écht met ons wil samenwerken en dat onze mening belangrijk is. Je gaat dan samen voor het kind.”

7.6 Voor- en nadelen van een overeenkomst

Scholen hebben verschillende motieven om met een overeenkomst te werken. Soms is een specifiek onderwijsconcept hiervoor de aanleiding, bijvoorbeeld bij de Plusklas en bij de Dutch Big Picture school. In andere scholen wordt de overeenkomst opgesteld voor individuele leerlingen en hun ouders, bijvoorbeeld in het kader van het werken met handelingsplannen. Vaak staat de invoering van een school-ouderovereenkomst in het teken van een breder traject om de betrokkenheid van ouders bij het onderwijs van hun kind te versterken. De overeenkomst staat dus niet op zichzelf en wordt ook niet beschouwd als een doel op zich. Het is vooral een middel om de betrokkenheid van ouders bij het onderwijs te vergroten.

Vooraf de basisscholen merken op dat ze bij de binnenkomst van een kind graag het gesprek aangaan met ouders. Door de school-ouderovereenkomst hierbij te gebruiken, wordt helder gemaakt wat school en ouders van elkaar kunnen verwachten. Het gaat niet om afwachten, maar om verwachten: het resultaat is dat iedereen elkaars verwachtingen kent. Dat is een goed teken. Niet alleen schoolleiders en leraren, maar ook de geïnterviewde ouders geven dit aan.

“Het is niet de bedoeling om hier een politie-school op te richten, maar met name om gewoon helderheid te geven over: wat mogen jullie van ons vragen, verwachten? Waar staan we voor? Waar willen we aan voldoen? Maar ook: wat mogen we van ouders verwachten? En de ervaring is dat dat goed is, want je hebt een opening voor een gesprek daarover. Wat betekent het dat uw kind hier op school komt?”

“Daar hebben we die overeenkomst voor gemaakt, om die vrijblijvendheid weg te nemen, en de ouders helder te maken, duidelijk te maken: het is een overeenkomst aan twee kanten.”

Directe nadelen van de overeenkomst worden door de scholen en ouders niet genoemd. Wel vragen sommige ouders en leraren zich af of een overeenkomst wel echt nodig is als er al een goed contact is tussen ouders en school en als er sprake is van een sterke ouderbetrokkenheid.

Sommige leraren hebben het gevoel dat de overeenkomst niet leidt tot een sterkere betrokkenheid van ouders bij het onderwijs. Zij ervaren het als een ‘extra taak die er ook weer bijkomt’.

“Je hebt het over een groter geheel: ouderbetrokkenheid. Daar is het contract een onderdeel van. Je bereikt ouderbetrokkenheid niet door een contract alleen. Ouderbetrokkenheid staat of valt niet met het ondertekenen van een contract. Natuurlijk ondertekenen die ouders voor het feit dat ze aanwezig willen zijn op ouderavonden, contactavonden. Nou dat is een hele goede verwachting om uit te spreken. Maar daarmee zijn die ouders nog niet per definitie betrokken. Daar is meer voor nodig.”

7.7 Succesfactoren bij invoering

Verwachtingen uitspreken kan dus problemen voorkomen en brengt het gesprek op gezamenlijke waarden.

Als scholen overwegen met overeenkomsten te gaan werken, zijn de volgende aandachtspunten van belang:

- Formuleer waarom de school met een school-ouderovereenkomst wil gaan werken.
- Formuleer een visie op de samenwerking tussen school en ouders en gebruik deze als uitgangspunt voor de overeenkomst.
- Expliciteer de opvattingen en vooronderstellingen van de schoolleiding over de samenwerking tussen school en ouders. Geloof de schoolleiding in een goede samenwerking met de ouders?
- Een school-ouderovereenkomst is een middel en geen doel. Stel vast hoe de overeenkomst past in de visie op de samenwerking tussen ouders en school.
- Betrek ouders bij het opstellen van de overeenkomst. Betrek in het voortgezet onderwijs hierbij ook leerlingen. Dit vergroot de betrokkenheid, het draagvlak en de kans op succes.
- Houd er rekening mee dat de overeenkomst is gebaseerd op wederkerigheid. Het gaat om de verantwoordelijkheden van de school én van de ouders en/of leerlingen.
- Ga in gesprek met de ouders over de wederzijdse verwachtingen. Wat verwachten ouders van de school en wat verwacht de school van de ouders?

Wat betreft de inhoud van de school-ouderovereenkomst zijn de volgende aandachtspunten van belang:

- Verdeel de overeenkomst in twee of drie onderdelen: een gedeelte waarin beschreven is wat de school zal doen, een gedeelte wat er van ouders wordt verwacht en/of een deel wat er van leerlingen wordt verwacht.
- Zorg ervoor dat de visie en kernwaarden van de school in de overeenkomst zijn terug te vinden.
- Formuleer de overeenkomst in korte en eenvoudige zinnen, zodat het voor iedereen begrijpelijk is.
- Beschrijf de onderwerpen in zichtbaar gedrag van leraren, ouders en leerlingen.
- Beschrijf in de overeenkomst vooral praktische zaken: hoe gaan school en ouders/leerlingen met elkaar om?

Wat betreft de implementatie van de school-ouderovereenkomst zijn de volgende aandachtspunten van belang:

- Maak de overeenkomst onderdeel van de schoolontwikkeling.
- Stel realistische en meetbare doelen. Bedenk goed wat je wilt bereiken met de overeenkomst.
- Ontwikkel een visie met alle betrokkenen.
- Zorg voor een projectplan waarin een communicatieplan is opgenomen.
- Neem de school-ouderovereenkomst op in een evaluatiecyclus. Betrek alle betrokken partijen (school, ouders, leerling) en alle geledingen binnen de school bij de evaluatie

7.8 Tot slot

Is een school-oudercontract een must? Nee, maar het kan een middel zijn om verwachtingen expliciet uit te spreken. Het gaat niet om het opleggen van sancties, maar om het vergroten van duidelijkheid en het vastleggen van verantwoordelijkheden, verwachtingen en verplichtingen. Zo wordt de school geen speelbal van ouders en ouders niet van school. Ieder kind heeft immers recht op een goede samenwerking tussen school en ouders! Ouderbetrokkenheid is daarom volgens CPS Onderwijsontwikkeling en advies een niet-vrijblijvende en gelijkwaardige samenwerking tussen ouders en school waarin ouders en school vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid werken aan de (school)ontwikkeling van de leerling. Ouderbetrokkenheid beoogt slechts één ding: een betere wereld voor de leerling, de ouders en de school!

Deel II

Activerende zelfanalyse

Inleiding

In het tweede deel van de Meesterklasbundel worden concrete samenhangende verbeteracties gepresenteerd. Ton Legerstee geeft zijn visie op verbetering van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie, Frederik Smit introduceert een stappenplan en planningstools voor het optimaliseren van de partnerschap tussen ouders, school en buurt. Mariëtte Lusse geeft een handreiking voor oudercontact in het VO.

8 De gemiddelde ouder bestaat niet

Ton Legerstee

8.1 Inleiding

Nederland wordt geconfronteerd met een langdurige recessie. Het gaat in de hele wereld niet echt goed en onze opgebouwde luxe staat ter discussie. Als gevolg van deze recessie wordt het gat tussen mensen die het nog steeds goed hebben en mensen die op het bestaansminimum zitten steeds groter. Terwijl gemeenten bezuinigen op voorzieningen voor de mensen met een minimumloon of een uitkering zijn er tweeverdieners die klagen over het feit dat de hypotheekrente misschien afgeschaft gaat worden of dat de kinderopvang zo duur is geworden.

8.2 Betrokkenheid en participatie op scholen

Deze polarisatie zet zich ook door in de betrokkenheid en ouderparticipatie op scholen. Steeds meer ouders onder andere op scholen in achterstandwijken kunnen niet mee in de ontwikkeling van hun kinderen op de scholen. Ze beheersen de taal niet, komen nauwelijks buiten en hebben zelf onvoldoende basis voor een goede dialoog met de groepsleerkrachten of met de schoolleiding. Zij worden gekenmerkt door een veelheid aan problemen zoals schulden, geweld achter de voordeur, verslavingen etc. Voor de school zijn dit de ouders die moeilijk te bereiken zijn en die door de problemen thuis juist vaak kinderen hebben die zorg nodig hebben, Ga er maar aan staan als school om met deze ouders afspraken te maken over de zorg of over de schoolresultaten. Deze ouders kunnen (competenties) of willen (desinteresse) vaak niet participeren.

Maar zoals gesteld neemt de polarisatie toe. Veel scholen in nieuwbouwwijken worden geconfronteerd met de andere kant van onze samenleving. Tweeverdieners, carrièremakers die maar weinig tijd hebben voor hun kinderen. Zij willen alles perfect hebben. Zij zouden het liefst de opvoeding uitbesteden aan de opvang en aan de school. Geld hebben ze genoeg en als het kan zouden zij het liefst hun participatie (en hun liefde voor hun kind?) willen afkopen. Vergelijk het maar met de bardiensten bij de tennisvereniging. Maar ondertussen hebben zij ook soms kinderen die een VMBO-advies krijgen. Dan is plotseling “Leiden in last”. Dat past niet in hun beeld van de succesvolle samenleving. Vaak zijn zij vergeten dat zij zelf ook een mulo of mavo-

opleiding hebben. Mondig als zij zijn voeren zij een discussie met de groepsleerkrachten en de schoolleiding over het feit dat toch vooral de school de schuld heeft van de soms slechte schoolresultaten van hun kinderen. Dat zij nooit tijd hadden om samen met hun kind te kijken naar het opgegeven huiswerk wordt door hen snel vergeten. Dus ook zij kunnen (geen tijd) of willen (desinteresse) vaak niet participeren.

8.3 Tot slot

De vraag is waar je als school beter mee af bent....! Maak zelf uw keuze! Elke dag weer doen leerkrachten en directeuren dat, als zij een keuze maken op welke school zij willen gaan werken. Maar welke keuze er ook wordt gemaakt, zij komen altijd ouders tegen die niet kunnen en die niet willen. Als school zul je daar een inspanning op moeten doen!

9 Stappenplan optimalisering educatief partnerschap ouders, school en buurt⁶⁶

Frederik Smit

9.1 Inleiding

De Wereld op Zuid is een brede school in Rotterdam en richt zich ook op de buurt. De schoolbibliotheek is bijvoorbeeld toegankelijk voor buurtbewoners. Het schoolplein aan de voorzijde is na schooltijd altijd geopend voor de jeugd uit de buurt. Voetbalclub Spartaan maakt gebruik van de gymzaal van de school in de winter, en de school van hun veld in de zomer. Zo ben je goede burens van elkaar. Het schoolteam gebruikt het gebouw multifunctioneel en is er voor de kinderen, ouders én de buurt.⁶⁷

Scholen, ouders en de buurt kunnen - net als de Wereld op Zuid - samenwerken om optimale omstandigheden te creëren voor de ontwikkeling van de leerlingen. Onder educatief partnerschap van ouders, school en buurt verstaan we de wederzijdse betrokkenheid van ouders, school en buurtinstellingen om zo optimaal mogelijke omstandigheden te realiseren voor de ontwikkeling en het leren van kinderen, thuis, op school en bij de buurtinstellingen als voetbalclubs, welzijnsorganisaties komt. Daar toe gaan ze met elkaar in gesprek en werken ze zoveel mogelijk samen.

Vanuit de thuissituatie kan er een positief effect uitgaan op de ontwikkeling en het leren van leerlingen. Ouders kunnen een thuissfeer creëren die de ontwikkeling van de leerling stimuleert. Te denken valt aan het voorlezen en samen spelen. Het is voor ouders minstens zo belangrijk te weten wat hun kind op school doet en hoe zij hun kind thuis het beste kunnen ondersteunen. Omgekeerd is het voor leraren ook relevant om te weten hoe het kind thuis functioneert en wat ouders met het kind ondernemen. Het is van belang dat de school en ouders met elkaar afspraken maken over een zo optimaal mogelijke samenwerking.⁶⁸

Scholen die zich sterk op de ouders en de buurt (sociale gemeenschap) oriënteren, blijken effectiever dan gesloten, bureaucratisch, georganiseerde scholen.⁶⁹

Partnerschap vraagt dat je elkaar ziet en hoort en op elkaar reageert. En ook dat je elkaar respecteert. En dat je toch toenadering zoekt als je het niet helemaal eens bent met de opvattingen van de ander. Dat vraagt een investering van beide kanten. Je doet

dat allemaal in het belang van het kind en vanuit het besef dat je samen meer kunt dan alleen.⁷⁰

Het onderhavige Stappenplan is bedoeld als inspiratie- en leerbron voor professionals in het primair- en voortgezet onderwijs. Het biedt handvatten voor het omgaan met vormen van ouderbetrokkenheid/ouderparticipatie. Een duidelijke route kan hierbij een steun in de rug zijn.

9.2 Partnerschap ouders en instelling

Het gemeenschappelijk belang van ouders en de school en de buurt is een zo optimaal mogelijke begeleiding van de ontwikkeling van de kinderen.

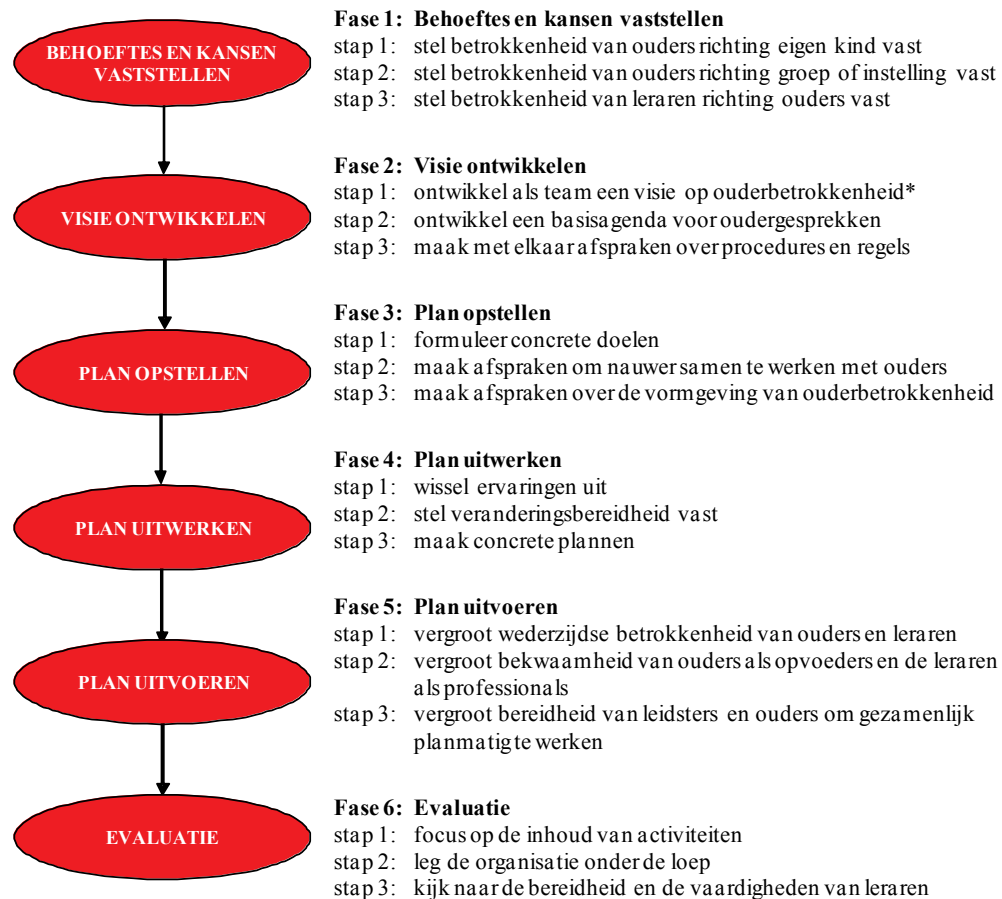
Vormen

- *Ouderbetrokkenheid.* De betrokkenheid van ouders bij de opvoeding, de opvang en de educatie van hun kind, thuis (bv. voorlezen) en bij de school en de buurt (bv. het bespreken van de vorderingen van het kind).
- *Ouderparticipatie.* Een specifieke vorm van ouderbetrokkenheid waarbij ouders deelnemen aan activiteiten bij de instelling (bv. het leveren van hand- en spandiensten en het zitting hebben in de ouderraad, de medezeggenschapsraad of het bestuur).
- *Betrokkenheid school bij de thuissituatie.* De betrokkenheid van de school en de buurt richting ouders bij de opvoeding en begeleiding van de kinderen.
- *Betrokkenheid school en ouders bij de buurtsituatie.* De betrokkenheid van de school en ouders bij de opvoeding en begeleiding van de kinderen in het netwerk van buurtorganisaties.

Partnerschap en samenwerking tussen ouders, leerlingen school en buurt zijn geen doelen op zich maar strategieën om de volgende doelstellingen te realiseren: pedagogisch-didactische (educatieve) en onderwijskundige doelen, toerustingsdoelen, organisatorische doelen, democratische doelen en maatschappelijke doelen (zie paragraaf 1.2). De leidende drijfveer in de relatie tussen professionals en ouders is de vraag of de leerlingen er beter van worden.

9.3 Stappenplan samenwerkingsrelatie ouders en leraren

Figuur 20.1 – Stappenplan ontwikkelen samenwerkingsrelatie ouders en leraren

9.4 Fase 1: Behoeftes en kansen vaststellen samenwerkingsrelatie ouders en leraren

De eerste fase in het optimaliseren van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie is het vaststellen van behoeftes en kansen om de relatie ouders, school en buurt vorm te geven. Zie Figuur 20.1.

Stap 1 Stel betrokkenheid van ouders richting eigen kind vast

- Wat is de aanleiding om het thema ouderbetrokkenheid aan de orde te stellen?
- Wat zijn de redenen voor de eventueel geringe betrokkenheid bij de ontwikkeling van hun kind thuis, bij de school (bv. ouders ondernemen thuis geen educatieve activiteiten met hun kinderen, zoals voorlezen en woordspelletjes; ouders stellen zich niet actief op bij activiteiten in de peuterspeelzaal) en de buurt?
- Wat zijn de wensen en verwachtingen van ouders richting de school en de buurt om hun betrokkenheid te ondersteunen (bv. informatie over de ontwikkeling van hun kind en over opvoedingskwesaties)?
- Wat zijn de ervaren (culturele) verschillen, knelpunten, communicatieproblemen met ouders?
- Welke kansen zijn er om de betrokkenheid te vergroten? Wat willen de ouders zelf?

Stap 2 Stel betrokkenheid van ouders richting groep, school en buurt vast

- Wat zijn de redenen dat ouders eventueel weinig betrokkenheid tonen richting de groep of de school en de buurt? (Omdat zij het Nederlands onvoldoende beheersen, geen idee hebben hoe het Nederlandse onderwijssysteem werkt, zichzelf niet in staat achten te participeren, onbekendheid met onze verwachtingen, ze een negatieve houding hebben tegenover de groep of de school en de buurt?)
- Wat zijn de ervaringen van leraren om het gesprek op gang te brengen met ouders die niet of weinig betrokkenheid tonen? Wat willen de ouders zelf? Welke mogelijkheden zien de ouders om hun betrokkenheid te vergroten? Welke vormen van medezeggenschap zijn gewenst?

Stap 3 Stel betrokkenheid van leraren richting ouders vast

- Vinden leraren ouderbetrokkenheid en medezeggenschap belangrijk? Waarom is er eventueel weinig betrokkenheid van leraren richting ouders (lastig, vervelend, bedreigend)?
- Ervaren leraren het gedrag van ouders als lastig? Kennen de leraren hun sterke en zwakke punten in het omgaan met lastig gedrag van ouders (negatief, defensief, vluchtgedrag)?

- Weten de leraren bij communicatieproblemen met ouders gerichte activiteiten te ontplooiën?
- Wat willen de leraren leren om de contacten met ouders te verbeteren? De medezeggenschap van ouders te vergroten? Onder welke condities zijn leraren bereid te investeren in ouderbetrokkenheid en scholing te volgen?

Opbrengst fase 1:

- Inzicht in het belang dat leraren hechten aan ouderbetrokkenheid en medezeggenschap.
- Inzicht in de oorzaken van de eventueel geringe betrokkenheid van ouders bij hun kind, de groep of de school en de buurt.
- Inzicht in de oorzaken van de eventueel geringe betrokkenheid van leraren richting ouders.
- Inzicht in hoe ouders en leraren de ouderbetrokkenheid en de medezeggenschap willen optimaliseren.

Aanbevelingen voor het signaleren van behoeftes en kansen

Vuistregels

- ‘Samen is het parool’. Opvoeding en educatie zijn een gezamenlijke verantwoordelijkheid van ouders en school en de buurt, waarbij ieder een eigen eindverantwoordelijkheid heeft (ouders voor het opvoeden en leraren voor opvang, ontwikkeling en educatie).
- Respecteer ouders in hun rol als opvoeders. Achterhaal welke opvoedingsdoelen ouders nastreven met hun kinderen. Wat vinden deze ouders belangrijk? Wat zijn raakvlakken met de opvattingen van ouders en leraren?
- Bespreek tijdens het intakegesprek over het kind uitgebreid de wederzijdse wensen en verwachtingen met betrekking tot het samenspel tussen school en de buurt en thuis.
- Leraren gaan op huisbezoek om met (moeilijk bereikbare) ouders in gesprek te komen, nader kennis te maken in een informele sfeer en voor ouders de drempel weg te nemen om de school en de buurt te bezoeken.
- Leraren motiveren en stimuleren ouders hun talenten te ontwikkelen en (Nederlandse taal) cursussen te volgen en de betrokkenheid bij het beleid van de school en de buurt te vergroten.

Vaardigheden

- Informeer ouders over hun rechten en plichten en over hun rol bij de ontwikkeling van hun kind. Maak wederzijdse verwachtingen van leraren en ouders bespreekbaar.
- Laat van meet af aan zien hoe u met elkaar en met de ouders als ‘partners’ wilt omgaan (omgangsnormen, gelijkwaardigheid, informeren, overleggen, feedback geven, omgaan met probleemsituaties, fouten mogen maken, ondersteunen, waardering uiten wat betreft opvoeding en educatie). Probeer met name ‘stille’ ouders aan het praten te krijgen.

Voorwaarden

- De taakverdeling tussen school en de buurt en thuis staat structureel op de agenda. Geef aan waar de eigen grenzen liggen en in welke situaties de leraren contact opnemen met de ouders.
- Er zijn voldoende faciliteiten en middelen beschikbaar om ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie te optimaliseren.
- Aansluiting willen zoeken bij (andere) welzijnsinstellingen, lokale netwerken van allochtone ouders om de ouderbetrokkenheid en in het bijzonder de medezeggenschap te stimuleren, e.d.

Valkuilen

- Er vanuit gaan dat voor ouders taken en verantwoordelijkheden van leraren en ouders duidelijk zijn.
- Denken dat als ouders niet participeren bij de school en de buurt (inspraakorganen), zij zich ook niet betrokken voelen bij de het kind of bij de school en de buurt.
- Menen dat het gebruik maken van diverse communicatiekanalen (schriftelijk, mondeling, individueel, groep) probleemloos is voor uiteenlopende categorieën van ouders.

9.5 Fase 2: Visie ontwikkelen

De tweede fase heeft tot doel binnen het team duidelijkheid te krijgen hoe de samenwerking met ouders vorm te geven.

Stap 1 Ontwikkel als team een visie op ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie

- Hebben we een gezamenlijke visie op de relatie met ouders?
- Waarom willen we aandacht besteden aan / investeren in de contacten met ouders?
- Hoe informeren we de ouders over de ontwikkelingen van hun kind?
- Hoe bespreken we met ouders de wederzijdse verwachtingen?
- Hoe tonen we belangstelling voor de situatie thuis van de kinderen?
- Hoe maken we de ouders duidelijk dat we een gezamenlijk belang hebben?
- Hoe informeren we de ouders over hun de ontwikkelingen van hun kind?
- Hoe informeren we de ouders over hun (medezeggenschaps)rechten en plichten?

Stap 2 Ontwikkel een basisagenda voor oudergesprekken

- Hoe dragen we onze eigen visie vanaf de eerste contacten met ouders uit?
- Hoe gaan we de samenwerking met ouders als serieuze gesprekspartners concreet vormgeven? (ouders duidelijk welkom heten, informele gesprekje aanknopen, vragen stellen of de informatie duidelijk is, vragen naar reacties, vragen naar suggesties, wensen).
- Maak afspraken voor voortgangsgesprekken en eventueel huisbezoek.
- Maak afspraken over ‘meedenken en meebeslissen’ van ouders.

Stap 3 Ontwikkel een grondhouding om als partners met elkaar om te gaan

- Hoe vanuit een oprechte bereidheid als partners met elkaar om te gaan?
- Hoe ouders als ervaringsdeskundigen te benaderen?
- Hoe om te gaan met de diversiteit aan culturen van ouders?
- Hoe aandacht te besteden aan wegblijvers?
- Hoe een passende aanpak te kiezen om met ouders in gesprek te blijven?
- Maak een teamlid verantwoordelijk voor het bewaken van de voortgang.

Opbrengst fase 2:

- Er ligt een eigen visie ten grondslag aan het plan om ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie te optimaliseren.
- Het is duidelijk wat we concreet willen bereiken (liefst zo specifiek en zo realistisch mogelijk).
- Het is duidelijk hoe we de resultaten willen realiseren.
- Het is duidelijk hoe we ouders boeien en betrekken bij de gekozen aanpak.
- Het is duidelijk hoe we ouders bij het beleid van de groep en de school en de buurt willen betrekken.

Aanbevelingen voor het ontwikkelen van een visie

Vuistregels

- Ontwikkel een ‘visie-statement’ van de school en de buurt wat betreft ondersteunend gedrag van ouders (op tijd naar bed, een goed ontbijt), aanmoedigend gedrag van ouders (belangstelling tonen, stimuleren dat het kind zich inzet), ontwikkelingsondersteunend gedrag (spelletjes doen, bewust gebruik tv) en leerondersteunend gedrag (oefenen met lezen of rekenen).
- Moedig sociaal gedrag van ouders (contacten met andere ouders) en betrokkenheid bij de school en de buurt (meehelpen, meedenken en meebeslissen) aan.
- Hoe een relatie met de ouders op te bouwen: ouders proberen te ‘begrijpen’ en te leren kennen door vragen te stellen, te luisteren, samen te vatten, terug te koppelen en non-verbaal in te stemmen.
- Benadruk het doel en het gemeenschappelijk belang van een gesprek of een activiteit van een ouder met een leraar.
- Benadruk het belang van medezeggenschap.

Vaardigheden

- Geef concreet aan hoe de school en de buurt de eigen pedagogisch-didactische (educatieve) doelstellingen samen met ouders concreet in de praktijk wil realiseren.
- Geef concreet aan hoe ouders kunnen meedenken en meebeslissen over het beleid.
- Wees zo duidelijk mogelijk in de communicatie; benoem het gedrag van leraar, ouder en kind zo concreet mogelijk.

Voorwaarden

- Investeer in de ontwikkeling van een eigen, inspirerende visie op de samenwerking met ouders.
- Reserveer meer tijd voor ouders die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen, om extra uitleg te geven.
- Maak leraren en ouders van begin af aan duidelijk hoe wordt omgegaan met wegblijvers (spreek ouders erop aan als ze wegblijven).
- Benadruk het vertrouwen in vervolgactiviteiten.

Valkuilen

- Precies denken te weten wat de belangen van leraren en groepen ouders zijn.
- Alle ouders over één kam scheren.
- Het eigen perspectief als enig vertrekpunt nemen.
- Ouders geen ruimte geven om vrijuit het woord te nemen. Er vanuit gaan dat ouders de Nederlandse taal ‘perfect’ moeten spreken om met hen te kunnen communiceren.
- Geen aandacht schenken aan ‘fouten’ en irritaties uit het verleden in de relatie met ouders.

9.6 Fase 3: Plan opstellen

De derde stap in het optimaliseren van partnerschap is overleg voeren en een plan van aanpak opstellen om doelgericht (‘opbrengstgericht’) te werken wat betreft de ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie.

Stap 1 Formuleer concrete doelen

- Welke uitdagende en specifieke doelen willen we realiseren met ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie?
- Hoe kunnen de doelen zo goed mogelijk worden afgestemd op verschillen tussen ouders?

Stap 2 Maak afspraken om nauwer samen te werken met buurtwerkers en ouders

- Hoe leraren en buurtwerkers met ouders als partners in de opvoeding willen optrekken.
- Hoe drempels te slechten voor ouders om binnen de school en de buurt te participeren.
- Hoe opbrengstgericht te werken en elkaar daarop aan te spreken.

Stap 3 Maak afspraken over de vormgeving van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie

- Maak met elkaar, op basis van serieuze gesprekken, afspraken over hoe de geformuleerde doelen te bereiken.
- Zorg dat de gemaakte afspraken wederkerig zijn.
- Spreek elkaar aan op gemaakte afspraken.

Opbrengst fase 3:

- **Plan van aanpak met concrete doelen om de ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie te optimaliseren.**
- **Lijst met (wederkerige) afspraken over de vormgeving van ouderbetrokkenheid.**

Aanbevelingen voor het opstellen van een plan van aanpak

Vuistregels

- Geef concreet en in voor ouders begrijpelijke taal aan (bijvoorbeeld via de - informatie- of schoolgids, via nieuwsbrieven) welke doelen de school en de buurt bij kinderen in de praktijk wil realiseren en hoe ze dat doet.
- Formuleer als school een helder ouderbeleid dat integraal onderdeel uitmaakt van het schoolplan. Stel vast welke knelpunten dienen te worden opgelost. Maak duidelijke keuzes bij het formuleren van doelstellingen van ouderbetrokkenheid. Sluit daarbij aan bij de algemene doelen op pagina?
- Ontwikkel een basisagenda voor individuele en groeps gesprekken met ouders.
- Zorg voor laagdrempelige ontmoetingen: start een ouderkamer en organiseer discussies/debatten over opvoeden en leren aan de hand van aansprekende thema's.
- Stel gerichte vragen en ga daar dieper op in (Hoe komt dat volgens u? Waaraan merkt u dat? Wat kunnen we er aan doen?). Geef concreet aan wat van de ouders wordt verwacht.
- Zorg voor een positieve afsluiting van een gesprek en benadruk het belang van continuïteit van het contact. Bedank ouders bij het vertrek voor hun komst of hun hulp.

Vaardigheden

- Organiseer brainstormsessies, workshops, discussies over ouderbetrokkenheid, schakel ouderpanels in om wensen te inventariseren.
- Zet goede voorbeelden van ouderbetrokkenheid in een 'inspiratieboek'.

Voorwaarden

- De ontwikkeling van een samenwerkingsrelatie tussen leraren, ouders en buurtwerkers werkt met name als de drie partijen daar prijs op stellen en er moeite voor willen doen.
- Benadruk welk oudergedrag leraren wenselijk vinden en willen stimuleren: voorwaardenscheppend gedrag (op tijd naar bed, een goed ontbijt, opvoeding), aanmoedigend gedrag (belangstelling tonen, inzet stimuleren, actief zijn bij de school en de buurt), ontwikkelingsondersteunend gedrag (bewust gebruik van tv of computer, spelletjes doen).
- Maak afspraken welke teamleden eindverantwoordelijk zijn voor het overleg en het opstellen van een plan van aanpak / jaarplan en over het bewaken van de voortgang.

Valkuilen

- Weinig of geen rekening houden met de achtergronden van de ouders.
- Te veel of te weinig informatie geven (checken: welke informatie men precies nodig heeft).
- Door tijdgebrek afzien van een ‘terugblikgesprek’ (follow up) met ouders over hoe zij met adviezen van leraren omgaan en wat de effecten zijn op hun kind.

9.7 Fase 4: Plan uitwerken

De vierde fase in het optimaliseren van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie is een plan van aanpak uitwerken.

Bij het optimaliseren van het partnerschap tussen leraren en ouders gaat het er om een brug te slaan tussen de gewenste en de huidige situatie. Voordat er nieuwe keuzen gemaakt worden, is het van belang eerst de balans op te maken. Wellicht is het mogelijk lering te trekken uit negatieve ervaringen en deze te vertalen in uitdagingen.

De concrete ervaringen met vormen van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie vormen het vertrekpunt voor het veranderings-, c.q. verbeteringsproces.

Stap 1 Wissel ervaringen uit

- Wat zijn gesignaleerde knelpunten? (Hoe komt het dat...? Wat zijn de oorzaken en gevolgen van de gesignaleerde ontwikkelingsproblemen? Waardoor lopen de contacten met ouders toch zo stroef?)
- Hoe zouden leraren ouders kunnen ondersteunen bij het zoeken naar oplossingen voor de gesignaleerde problemen?

Stap 2 Stel veranderingsbereidheid vast

- Wat zijn mogelijke opties om veranderingen door te voeren?
- In welke mate bestaat er bereidheid om ergernissen te vertalen in uitdagingen en doelen?
- In welke mate zijn leraren bereid gezamenlijk de ouderbetrokkenheid te verbeteren?

Stap 3 Maak concrete plannen

- Welke afspraken en concrete plannen kunnen we voor volgende week, volgende maand en voor over een half jaar maken? Wie gaat samen met wie wat doen?
- Welke instrumenten kiezen we om onze plannen te realiseren (bv. een ‘missie-statement’ opstellen, intakegesprekken voeren, inloopochtenden organiseren, instellen van een ‘ouderkamer’, een ‘oudercontactpersoon’)?

Opbrengst fase 4:

- Een beeld van knelpunten en mogelijke oplossingen met betrekking tot ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie.
- Een bewustwording van de eventuele discrepantie tussen wat men eigenlijk zou willen en wat er nu is.
- Een scherp(er) beeld krijgen van de noodzakelijke acties.
- Inzicht in de bereidheid bij het team om gesignaleerde problemen aan te pakken.
- Een overzicht van de plannen, in te zetten instrumenten en gemaakte afspraken.

Aanbevelingen voor het uitwerken van een plan

Vuistregels

- Bespreek wederzijdse verwachtingen wat betreft de rol van ouders en leraren bij het bieden van een veilige, inspirerende, uitdagende, lerende omgeving thuis en op de school en de buurt.
- Laat ouders van meet af aan ervaren dat men als ‘partners’ met ze wil omgaan door te kiezen voor gelijkwaardigheid, adequaat informeren, ruimte voor overleg, feedback geven, omgaan met probleemsituaties, fouten mogen maken, ondersteunen, waardering uiten wat betreft opvoeding en educatie.
- Let op de positieve signalen van ouders (de bereidheid om zich in te zetten, beloven hun best te willen doen, laten zien wat ze al kunnen) en spreek daarover uw waardering uit.

Vaardigheden

- Benadruk het doel van gesprekken of andere activiteiten en leg daarbij steeds een relatie met het gezamenlijke belang dat ouders en leraren hebben (optimale voorwaarden scheppen voor de ontwikkeling en het leren van kinderen).
- Ontwikkel een diversiteit aan activiteiten: individuele gesprekken, informele groepsontmoetingen (bv. koffie-ochtenden), informatie- en discussie-avonden en workshops met als doel kennis en inzichten te delen over onderwerpen met betrekking tot opvoeding en educatie.

Voorwaarden

- Informeer ouders zo nodig over hun rechten en plichten, het Nederlandse onderwijssysteem, de rol van ouders bij de taalontwikkeling van hun kind, ontwikkelingsstimulering, opvoedingsondersteuning. Wees duidelijk en draai niet om de hete brij heen.
- Voor ouders dient van begin af aan duidelijk te zijn hoe wordt omgegaan met gemaakte (wederkerige) afspraken op basis van serieuze gesprekken.
- Nodig ouders die afspraken niet nakomen uit voor een gesprek of ga op huisbezoek.

Valkuilen

- Leraren beoordelen (veroordelen) de ouderbetrokkenheid op basis van onjuiste of onbetrouwbare informatie.
- Te veel zelf aan het woord zijn en vage of moeilijke termen gebruiken (checken: of ouders de informatie begrijpen).
- Ouders niet de mogelijkheid bieden stoom af te laten blazen.
- Ouders geen vragen stellen en geen ruimte bieden om vrijuit het woord te nemen.
- Leraren die zich als de ‘betere’ ouder opstellen (kom niet te snel met adviezen en suggesties).

9.8 Fase 5: Plan uitvoeren

In de vijfde fase staat het uitvoeren van het plan centraal om de band met ouders te versterken, door de volgende stappen te zetten.

Stap 1 Vergroot wederzijdse betrokkenheid van ouders, leraren en buurtwerkers

- Wat is het gezamenlijk belang van leraren, ouders en buurtwerkers? Wat betekent dat voor de uitvoering?
- Wat stellen we met elkaar vast wat we van elkaar mogen verlangen? Wat betekent dat voor de uitvoering?
- Hoe gaan we de wederzijdse betrokkenheid vergroten?

Stap 2 Vergroot bekwaamheid van ouders als opvoeders en leraren en buurtwerkers als professionals

- Hoe kunnen ouders effectief geïnformeerd worden over de mogelijkheden om de ontwikkeling van hun kind te stimuleren (ouders krijgen o.a. informatie over de ontwikkeling van kinderen in het algemeen en over de wijze waarop de leraar hieraan werkt, ze mogen in de groep meekijken)?
- Hoe kunnen de leraren en buurtwerkers beter samen met de ouders de ontwikkelingskansen van kinderen bevorderen?
- Hoe kunnen leraren en buurtwerkers het begrip samenwerking/partnerschap professioneler invullen?

Stap 3 Vergroot bereidheid van leraren, buurtwerkers en ouders om gezamenlijk planmatig te werken

- Is er (een groeiend) vertrouwen in elkaar?
- Hoe kan de bereidheid van leraren, buurtwerkers en ouders om planmatig te werken worden vergroot?
- Willen leraren, buurtwerkers en ouders de relatie met elkaar uitbouwen en onderhouden?

Opbrengst fase 5:

- Duidelijkheid voor de uitvoering hoe de wederzijdse betrokkenheid van leraren en ouders te vergroten.
- Inzicht hoe de bekwaamheid van ouders als opvoeders en de leraren als professionals toeneemt.
- Toename bereidheid van leraren en ouders om gezamenlijk plannen voor te bereiden en uit te voeren.

Aanbevelingen voor het uitvoeren van een plan

Het is zinvol om activiteiten en instrumenten eerst eens uit te proberen, bij voorkeur op kleine schaal, alvorens ze te verankeren in de school en de buurt.

Vuistregels

- Leraren verwelkomen ouders hartelijk en benadrukken het doel en het gemeenschappelijk belang van contact of een activiteit (daarvoor is het nodig dat u de belangen van groepen ouders kent).
- Stel u flexibel op. Geboden vormen van ouderbetrokkenheid dienen uitdagend te zijn en zo goed mogelijk aan te sluiten bij de behoeftes en mogelijkheden van de ouders (steeds checken).
- Kom direct en professioneel ter zake. Maak met ouders duidelijke afspraken over welke mogelijkheden ze krijgen op welke momenten van de dag en week om informatie te bekijken over het eigen kind en te participeren.
- Benadruk vertrouwen te hebben in het vervolgtraject.

Vaardigheden

- Relatie opbouwen, de ander ‘begrijpen’ en leren kennen door luisteren, samenvatten en non-verbaal instemmen. Vragen stellen en actief luisteren.
- Bij (na)scholing van de leraren structureel aandacht besteden aan het optimaliseren van de samenwerking met ouders. Focussen op de lange én de korte termijn.
- Concrete aanwijzingen kunnen geven aan diverse groepen van ouders om de ontwikkeling van hun kind te stimuleren.
- Bij twijfel niet iets toezeggen, maar aangeven eerst te willen overleggen met een collega.

Voorwaarden

- Leraren en buurtwerkers worden in de gelegenheid gesteld deel te nemen aan scholingsbijeenkomsten om de ouderbetrokkenheid te optimaliseren.
- Ouders krijgen de ruimte om te ‘oefenen’ hun kind beter te ondersteunen.

Valkuilen

- Een negatieve (onder)toon laten doorklinken: de oorzaak alleen bij de ouders leggen.
- Te veel of te weinig informatie geven (checken: welke informatie is precies nodig).
- Geen aandacht schenken aan ‘communicatieproblemen’ en irritaties uit het verleden.

9.9 Fase 6: Evaluatie

De laatste fase in het optimaliseren van ouderbetrokkenheid is het beoordelen en verbeteren van activiteiten. Op basis van de opgedane ervaringen is bijstelling mogelijk. Het is belangrijk om van tevoren te omschrijven wat de verwachtingen zijn en scherp te formuleren wat de doelen zijn die nagestreefd worden. Achteraf kunnen de opbrengsten tegen die achtergrond worden geëvalueerd.

Stap 1 Focus op de inhoud van activiteiten

- Is de informatie die ouders krijgen over de school en de buurt voldoende afgestemd op hun verwachtingen?
- Is de inhoud van de activiteiten concreet genoeg en gericht op de ouders en hun kind?
- Welke mogelijkheden krijgen ouders om het geleerde in de praktijk te brengen?

Stap 2 Leg de organisatie onder de loep

- Is er continuïteit in het ouderbeleid?
- Zijn de taken en verantwoordelijkheden voor iedereen duidelijk?
- Hoe verloopt de samenwerking met consultatiebureaus, peuterspeelzalen basisonderwijs, jeugdhulpverlening en wijknetwerk GGD?
- Is aan te geven hoe de organisatie kan worden verbeterd en eventuele obstakels worden weggenomen?

Stap 3 Kijk naar de bereidheid en de vaardigheden van leraren

- Hebben de leraren ervaring in het werken met ‘moeilijk bereikbare’ ouders?
- Zijn de leraren en buurtwerkers bereid te investeren in het verbeteren van de ouderbetrokkenheid?
- Is er voor de leraren en buurtwerkers gelegenheid om hun deskundigheid uit te breiden/bij te houden?
- Hoe worden de ervaringen van leraren en buurtwerkers doelgericht benut binnen de organisatie?

Opbrengst fase 6:

- Een beeld van de inhoud van de vormen van ouderbetrokkenheid.
- Inzicht in de taakverdeling bij de organisatie van ouderbetrokkenheid.
- Een oordeel over de bereidheid en de vaardigheid van leraren en ouders om zich optimaal te willen en kunnen inzetten om de gewenste doelen te realiseren.
- Inzicht in de effectiviteit van activiteiten die zijn uitgevoerd om de ouderbetrokkenheid en de instellingsbetrokkenheid bij de thuissituatie te verhogen

Aanbevelingen voor de evaluatie van de ouderbetrokkenheid

Vuistregels

- Wees eerlijk en oprecht in het communiceren van de verwachtingen die je in het belang van het kind hebt omtrent de wederzijdse betrokkenheid van instelling en ouders. Wat verwachten we van de ouders? Hoe wordt deze verwachting naar de ouders gecommuniceerd?
- Wanneer zijn we tevreden over het aantal ouders dat deelneemt aan activiteiten? Zijn er voldoende ouders bereid hand- en spandiensten te verlenen? Worden inloopochtenden, ouder- en voorlichtingsavonden voldoende bezocht?
- Stel beoordelingscriteria vast. Welk percentage ouders willen we bereiken? Wanneer zijn we tevreden over vormen en mate van ouderbetrokkenheid? Wat is de beoogde toegevoegde waarde?

Vaardigheden

- Voer individuele en groeps gesprekken met de ouders om inzicht te verkrijgen in mogelijke verbeterpunten in de relatie met ouders en de begeleiding van de kinderen.
- Stel open vragen. Vraag naar de ideeën en voorkeuren van de ouders en geef ook eigen voorkeuren aan.
- Vraag welke oplossingen ouders zelf zien voor de gesignaleerde knelpunten.
- Is er een rol weggelegd voor ouders om de doelstellingen van de school en de buurt te bevorderen? Zo ja, hoe wordt die rol dan ingevuld?
- Inventariseer positieve en negatieve ervaringen met vormen van ouderbetrokkenheid en stel een (bijgesteld) plan van aanpak op.

Voorwaarden

- De informatie voor ouders is wat taalgebruik betreft begrijpelijk voor de ouders.
- De toon van uitnodigingen is pakkend. De ouders worden persoonlijk benaderd als ze niet komen.
- Ouders krijgen de gelegenheid tot het maken van een andere afspraak als ze verhinderd zijn.
- De mogelijkheid is aanwezig om tolken in te schakelen bij voortgangsgesprekken.

Valkuilen

- In de communicatie te weinig rekening houden met ouders die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen, een informatieachterstand hebben en geen tijd hebben om te participeren.
- Te weinig rekening houden met het feit dat in sommige allochtone culturen op een andere wijze gecommuniceerd wordt dan in de Nederlandse (onderhandelings)cultuur, dat bepaalde uitingen een andere betekenis hebben dan wat Nederlanders gewend zijn.
- De eigen rol overschatten. Geen ruggespraak houden met andere leraren (check ideeën in het eigen professionele netwerk).

10 Planningstools ouders, school en buurt

Frederik Smit

10.1 Inleiding

Goede contacten tussen school, ouders en buurt werken door in de kwaliteit van een school en de leerprestaties van de leerlingen. In het regeerakkoord staat vermeld dat scholen worden gestimuleerd contracten te sluiten met ouders over bijvoorbeeld het meedoen aan oudergesprekken, het tegengaan van verzuim en spijbelen. Het doel is een wederzijds ‘*engagement*’ of ‘*commitment*’ ten behoeve van het beste resultaat voor de leerling.

Het schoolplan geeft een beschrijving van het beleid met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs op een school voor een aantal jaren. Het schoolplan omvat in elk geval het *onderwijskundige beleid*, het *personeelsbeleid* en het beleid met betrekking tot de bewaking en verbetering van de *kwaliteit van het onderwijs* (artikel 12 van de Wet op het primair onderwijs).

Volgens artikel 10, onder b, van de Wet medezeggenschap scholen (WMS) heeft de (voltallige) medezeggenschapsraad (MR) instemmingsbevoegdheid met betrekking tot de vaststelling of wijziging van het schoolplan. Een en ander betekent dat de MR-leden - dus ook de ouders in de MR – kennis moeten kunnen nemen van de inhoud van het schoolplan en daarover hun goedkeuring dienen uit te spreken.

Voor het verbeteren van de rol van *ouders in de MR* bij het vaststellen van het schoolplan en de jaarplannen is een planningstool ontwikkeld. Voor *individuele ouders* en *de ouderraad* is een planningstool gemaakt om de kwaliteit van de visie van het schoolteam op de samenwerking tussen ouders, school en buurt te verbeteren. *Schoolteams* kunnen gebruik maken van de typologie ‘Herken de Ouder’ voor het opbouwen en onderhouden van partnerschapsrelaties met de ouders en de buurt.

10.2 Schoolplan en jaarplannen

Het schoolplan vormt de basis voor het maken van keuzes en het stellen van prioriteiten in de beleidsvoornemens. Beleidsvoornemens in het schoolplan worden in jaarplannen vertaald en per jaarplan in concrete werkdoelen verdeeld. Jaarlijks evalueert

men doorgaans de behaalde resultaten en dit kan leiden tot het bijstellen van het jaarplan voor het volgende schooljaar.

Rol ouders in de MR bij het vaststellen van het schoolplan en de jaarplannen

Hebben ouders in de MR een rol bij het vaststellen van het schoolplan en de jaarplannen? Zijn denkbare acties mogelijk?

Planningstool 1 – Wat is de rol van de ouders in de MR bij het opstellen van het schoolplan en de jaarplannen? Zijn denkbare acties mogelijk als beginpunt voor concrete verbeteringen?

Ouders in MR	Schoolplan		Jaarplannen	
	Ja Nee N.v.t.	Denkbare acties*	Ja Nee N.v.t.	Denkbare acties*
Worden de ouders in de MR tijdig betrokken bij het opstellen van het schoolplan en de jaarplannen?	☐ ☐ ☐	☐	☐ ☐ ☐	☐
Wordt het schoolplan en de jaarplannen ter instemming voorgelegd aan de ouders in de MR?	☐ ☐ ☐	☐	☐ ☐ ☐	☐
Stemmen ouders in de MR in met het schoolplan en de jaarplannen?	☐ ☐ ☐	☐	☐ ☐ ☐	☐

* Alleen in te vullen als ouders (bijna) geen rol spelen bij het opstellen van het schoolplan en de jaarplannen.

Kwaliteit visie schoolteam op de samenwerking tussen ouders, school en buurt en gewenste verbeteracties

Wat is in de kwaliteit van de visie van het schoolteam op de samenwerking tussen ouders, school en buurt in het schoolplan en in de jaarplannen? Welke concrete verbeteracties zijn wenselijk?⁷¹ Hieronder een aantal voorbeelden die kunnen worden gebruikt door individuele ouders en de ouderraad.

Verklaring van kleuren wat betreft de kwaliteit van de visie van het schoolteam

Huidige kwaliteit

Planningstool 2 – Wat is in de kwaliteit van de visie van het schoolteam op de samenwerking tussen ouders, school en buurt in het schoolplan en in de jaarplannen? Welke concrete verbeteracties zijn wenselijk?

	Schoolplan		Jaarplannen	
Visie Schoolteam	Huidige kwaliteit	Concrete verbeteracties*	Huidige kwaliteit	Concrete verbeteracties*
Pedagogisch-didactisch (educatief)/Onderwijskundig beleid				
De samenspraak met ouders over:				
• het onderwijsaanbod, huiswerk, rechten en plichten van ouders, huisbezoek	□ □ □	□	□ □ □	□
• leerprestaties van de leerlingen	□ □ □	□	□ □ □	□
• welbevinden van de leerlingen	□ □ □	□	□ □ □	□
• inschakelen van ouders bij buitenschoolse activiteiten	□ □ □	□	□ □ □	□
• inschakelen van ouders bij lesactiviteiten	□ □ □	□	□ □ □	□
Gemaakte afspraken over:				
• deelname aan tienminutengesprekken	□ □ □	□	□ □ □	□
• spreektijd van ouders met de leraar	□ □ □	□	□ □ □	□
• omgaan met normen en regels op school, thuis en in de buurt (educatie/opvoeding)	□ □ □	□	□ □ □	□
• mogelijkheden voor ouders tot het volgen van taalonderwijs	□ □ □	□	□ □ □	□
• mogelijkheden voor ouders tot het volgen van cursussen	□ □ □	□	□ □ □	□
Personeelsbeleid				
• nascholing wat betreft het ontwikkelen van vaardigheden/competenties ten aanzien van het omgaan met diverse groepen ouders en de buurt	□ □ □	□	□ □ □	□

	Schoolplan		Jaarplannen	
	Huidige kwaliteit	Concrete verbeteracties*	Huidige kwaliteit	Concrete verbeteracties*
Visie Schoolteam				
Kwaliteitsbeleid				
Gemaakte afspraken over:				
• het aanbod van kwalitatief goed onderwijs	☐ ☐ ☐	☐	☐ ☐ ☐	☐
• extra aanbod voor aanpak van achterstanden	☐ ☐ ☐	☐	☐ ☐ ☐	☐

* Alleen in te vullen bij beoordeling van een onvoldoende of matige kwaliteit.

Concrete verbeteracties

Wat zijn concrete verbeteracties op korte en lagere termijn? Zie Planningstool 3.

Planningstool 3 – Concrete verbeteracties op korte en langere termijn

Denkbare acties op korte en langere termijn			
Plan	Start wanneer?	Afgerond?	Wanneer evaluatie?

11 Handreiking oudercontact in het VO

Mariëtte Lusse

11.1 Inleiding

De handreiking oudercontact is bedoeld om scholen te helpen hun contact met ouders stapsgewijs te verbeteren. De focus ligt op het betrekken van alle ouders bij de schoolloopbaan van het eigen kind en preventie van schooluitval. De handreiking is in het kader van mijn promotieonderzoek ontwikkeld op basis van literatuurstudie en praktijkonderzoek op 4 VMBO's. In schooljaar 2011-2012 wordt deze getest op 15 locaties in het VO (en MBO). De onderstaande tekst is een samenvatting van de oorspronkelijke handreiking. Hoewel de handreiking ontwikkeld is voor het voortgezet onderwijs, bevat deze ook voor basisonderwijs en het mbo bruikbare elementen.

11.2 Hoe kunnen ouders optimaal bijdragen aan schoolsucces van hun kind?

Ouders dragen het meest bij aan het schoolsucces van hun kind als zij hun kind thuis begeleiden in de schoolloopbaan. Deze onderwijsondersteuning thuis draagt directer bij aan schoolsucces dan participatie van ouders op school. Ouders nemen deze ondersteunende rol goed op zich als zij:

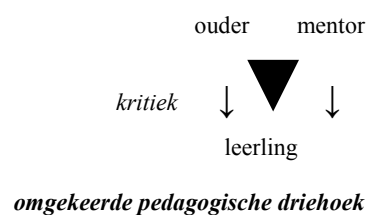
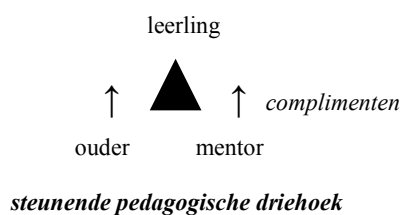
- *thuis met hun kind praten over school*: interesse in schoolwerk en schoolloopbaankeuzes, omgang met klasgenoten en docenten;
- *hoge verwachtingen hebben over het schoolsucces en de schoolloopbaan van het kind*: ambities van het kind aanmoedigen, en daarbij een realistisch pad voor ogen hebben;
- *aandacht hebben voor het ontwikkelen van interesses van het kind*: stimuleren van hobby's, sport, muziek, deelname brede school en lidmaatschap vereniging;
- *leermogelijkheden thuis vergroten*: huiswerk inpassen in dagritme, helpen structureren en organiseren (opstaan, spullen meenemen, huiswerk plannen), overhoren of uit laten leggen door kind, beperken verzuim;
- *een bemoedigende houding naar en een goede relatie met het kind hebben*: steunen, sturen en stimuleren; bekrachtigen en bemoedigen; structuur en warmte;
- *communiceren en samenwerken met school over de schoolloopbaan van hun kind*.

11.3 Succesfactoren

Het onderzoek heeft een zestal succesfactoren opgeleverd voor het vergroten van de betrokkenheid van ouders bij de schoolloopbaan van hun kind. Hieronder zijn deze zes factoren cursief weergegeven, aangevuld met aanbevelingen over hoe scholen ouders kunnen stimuleren deze rol goed op te pakken.

Succesfactoren en aanbevelingen voor het vergroten van betrokkenheid van ouders thuis:

1. *Ouders weten wat er van hen verwacht wordt en hebben het gevoel dit ook te kunnen.* Om hun rol thuis goed te kunnen vervullen hebben ouders informatie van school nodig over de voortgang, het gedrag en het verzuim van hun kind (in gesprekken en via magister of @VO). Een schoolouderovereenkomst kan helpen de inhoud van de rol van leerling, ouder en mentor te bespreken. Een themabijeenkomst geeft ouders beter zicht op en ondersteunt hen bij hun rol. Het bieden van huiswerkbegeleiding is voor veel ouders in het VO niet mogelijk. Ouders hebben daarom waardering voor scholen die leerlingen structureel huiswerkondersteuning bieden. Vooral in de bovenbouw kunnen de schoolloopbaankeuzes en de daarbij behorende interesses en ambities de leidraad vormen voor contact met ouders. Het is goed als deze onderwerpen een structurele plek in het oudercontact krijgen. Scholen kunnen ouders, naast het bieden van informatie, helpen invulling te geven aan hun rol (meegaan naar open dagen en intakegesprek) en hun stof geven voor het gesprek thuis (samen websites bekijken bijvoorbeeld.).
2. *Ouders hebben het idee dat hun puber de bemoeienis op prijs stelt.* Waardering draagt bij aan trots en motivatie van leerling en ouder. School en ouders zoeken echter vooral contact met elkaar als iets niet goed gaat. In plaats van het gewenste complimentje levert dit contact de leerling een pittig gesprek op. De pedagogische driehoek lijkt daarmee op zijn kop te staan en steunt de leerling niet langer. Leerlingen die dit effect vrezen zullen hun ouders minder snel toe laten bij hun schoolzaken en eerder geneigd zijn contact tussen school en thuis te blokkeren.

School kan de relatie tussen ouder en kind voeden door ook contact met ouders te zoeken als er positieve berichten zijn en door alle ouders uit te nodigen voor rapportgesprekken, ook als alles goed lijkt te gaan. Vooral bij risicoleerlingen voor schooluitval (veel verzuim, slecht gedrag of slechte prestaties) is aandacht voor goed nieuws en doseren van slecht nieuws van belang. Dit helpt voorkomen dat leerling en ouder zich van school afkeren. Pubers willen daarnaast geen uitzondering zijn en hebben graag enige regie. Richt ook daarom activiteiten op alle ouders en nodig de leerling uit bij reguliere gesprekken die hen betreffen.

Succesfactoren en aanbevelingen om ouders vanuit school beter te bereiken:

3. *Ouders voelen zich welkom op school.* Een vriendelijke attitude en toonzetting van al het personeel is hierbij van groot belang. Ook een goede praktische organisatie draagt bij aan een welkom gevoel (telefoon goed opnemen, een duidelijke jaarkalender en informatiekaart hanteren en dergelijke).
4. *Ouders kennen en vertrouwen de mentor van hun kind.* Ouders waarderen het zeer als hun kind gekend en gewaardeerd wordt, daarom is het van belang dat de mentor de spil is in de relatie met ouders. Vroegtijdige persoonlijke kennismakingsgesprekken tussen de mentor en ouders verlagen wederzijds de drempel en dragen bij aan vertrouwen. Mentor en ouders gaan daardoor eerder en opener het gesprek aan als zich iets voordoet. In een huisbezoek leert de mentor de achtergrond van het kind het beste kennen en ervaren ouders de belangstelling van school het duidelijkst. Een gesprek op school is wat betreft de inzet van de mentoren soms beter haalbaar.
5. *Ouders ervaren de relatie met school als wederkerig.* Omdat de rol van ouders thuis zo belangrijk is voor schoolsucces is in het contact met school van belang dat ook de ontwikkeling en begeleiding van het kind thuis aan de orde komt. Daarbij is het mooi als ouders, die hun kind het beste kennen, worden uitgenodigd hun ervaringsdeskundigheid in te brengen. Daarmee verandert eenrichtingsverkeer in informatie-uitwisseling en dialoog. Eenzijdige informatieoverdracht is vooral zwaar voor ouders die moeite hebben met de Nederlandse taal. Meer interactie maakt dat ouders actiever betrokken zijn en hun aandacht er beter bij kunnen houden.
6. *Ouders zijn trots op hun kind en zien perspectief voor de schoolloopbaan van hun kind.* Als het goed gaat met het kind komen ouders makkelijker naar school. Ouders en leerlingen ervaren echter teleurstelling in de schoolloopbaan bij een tegenvallend niveau, afstroom, geen plaatsing op school van eerste of eigen keuze of zittenblijven. Het is van belang deze teleurstelling te signaleren en ouder en kind te helpen dit om te buigen naar perspectief.

11.4 Voorbeelden om het contact met ouders te verbeteren

Hieronder zijn een aantal voorbeelden opgenomen van manieren om het contact met ouders te verbeteren. Juist ook met ouders die scholen als moeilijker bereikbaar ervaren. Het idee hierbij is dat scholen het contact met ouders beter voor elkaar krijgen als eerst de organisatie goed op orde is. De *informatiekaart* en *schoolouderovereenkomst* kunnen hieraan bijdragen. Vervolgens kan gewerkt worden aan een wederkerige relatie met ouders, bijvoorbeeld in *kennismakingsgesprekken*. Daarna kan de inhoud van de boodschap, onder andere in een *voortgangsgesprek*, beter landen bij zowel ouders als school. Als dat allemaal lukt in reguliere omstandigheden, lukt dat ook beter bij aandachtspunten rond schooluitval, bijvoorbeeld in het betrekken van ouders bij *schoolloopbaankeuzes*.

Voorbeeld kennismakingsgesprekken

Doel van het gesprek is kennis te maken met alle ouders ter versterking van de relatie met de ouders en meer inzicht in de achtergrond van de leerling te verkrijgen. Hiermee wordt een basis voor samenwerking gelegd. Dit geeft de mentor meer beeld van de mogelijkheden die de ouders hebben om hun kind te ondersteunen bij de schoolloopbaan en de ouder krijgt een beter beeld van de mentor. Het zou mooi zijn als er bij elke mentorwisseling een kennismakingsgesprek plaats vindt. Deze kennismaking maakt het alle partijen makkelijker om verder in de schoolloopbaan contact met elkaar op te nemen.

Een kennismakingsgesprek is zeker op de volgende momenten relevant:

1. *Bij nieuwe eerste klassers*. Het beste moment om kennis te maken is aan het begin van het eerste schooljaar, liefst voor de herfstvakantie. Veel ouders vinden het lastig hun kind in het VO los te laten en staan dan erg open voor contact en de mentor is dan nog onbevangen naar de leerling.
2. *Bij leerlingen die later instromen in school*. Bij leerlingen die later instromen in school is een snelle kennismaking eveneens van belang. In de praktijk blijkt dat dit gesprek er nogal eens tussendoor glipt. Voor een leerling is het lastig op een later moment de school in te stromen en de ouders hebben de reguliere introductieactiviteiten gemist. Aan een schoolwisseling is bovendien altijd iets vooraf gegaan; een verhuizing, niveauverandering, onenigheid met of ontevredenheid over school of schorsing van de leerling. Alle reden om als mentor goed op de hoogte te zijn van de achtergrond om de leerling zodat deze op de nieuwe school een goede start kan maken.

3. *Bij elke mentorwisseling, vooral bij de overgang naar de bovenbouw.* Omdat je een relatie alleen persoonlijk kunt aangaan, is een kennismakingsgesprek bij wisseling van mentor wenselijk. Zeker de overgang naar de bovenbouw is een belangrijk moment voor kennismaking. Vooral bovenbouwouders geven namelijk aan dat ze de mentor niet of nauwelijks kennen. Hoewel de school voor ouders in de hogere jaren al bekend is, is de cultuur in de bovenbouw wezenlijk anders, zijn leerlingen gemixt als gevolg van sectorkeuze en zijn onder- en bovenbouw ook fysiek nogal eens van elkaar gescheiden waardoor het lijkt of leerlingen op een nieuwe school starten. Om deze investering in het contact met de ouders goed te benutten kan het wenselijk zijn de mentor twee jaar aan een klas te verbinden.

In principe kan de kennismaking zowel thuis als op school plaatsvinden.

1. *Huisbezoek in eerste klas.* Veldstudie op vier vmbo's maakt duidelijk dat ouders van eerste klassers het meest open staan voor een huisbezoek. Zeker waar scholen standaard bij iedereen een huisbezoek uitvoeren wordt dit als positieve belangstelling vanuit school ervaren. Doordat ouders op eigen terrein zijn voelen zij zich zekerder en als gastheer/vrouw hebben zij vanzelf een actievere positie in het gesprek dan wanneer zij naar school komen. Voordeel van een huisbezoek is bovendien dat de mentor een beeld krijgt van de thuissituatie en daarmee meer begrip krijgt voor de leerling. Ook ziet de mentor vaak meer familieleden bij een huisbezoek dan bij een gesprek op school.
2. *Op school als alternatief.* Op scholen waar huisbezoeken niet gebruikelijk zijn kan dit weerstand oproepen; sommige mentoren treden niet graag in het privé van gezinnen en sommige ouders zijn bang voor controle op de verzorging en opvoeding. Bovendien zijn huisbezoeken arbeidsintensief. Scholen die er niet voor kiezen tot huisbezoeken over te gaan kunnen ouders ook voor een individueel gesprek op school uitnodigen. Ook dan vindt een persoonlijke kennismaking plaats voordat zich problemen voordoen, maar in een wat zakelijker setting. Voordeel is dat dit minder tijd kost. Nadeel is dat de mentor minder zicht krijgt op de thuissituatie en de ouder niet de gelegenheid krijgt gastheer/vrouw te zijn.
3. *In de bovenbouw eerder op school.* In de hogere klassen pleit er meer voor om de kennismaking op school te laten plaatsvinden. Doordat de school al bekender is levert een huisbezoek ouders dan minder op. Niet alle oudere leerlingen (vooral jongens) zien de mentor bovendien graag bij hen thuis. Wel heeft een gesprek bij ouders thuis een andere sfeer en levert een huisbezoek de mentor nog steeds meer beeld op van de achtergrond van de leerling. Scholen waar een huisbezoek in de onderbouw door alle partijen geaccepteerd is, kunnen een huisbezoek in de bovenbouw overwegen. Bij andere scholen lijkt een gesprek op school een betere optie.

Voorwaarden voor een goed kennismakingsgesprek

1. *Maak kennis met alle ouders.* Een mentor die met alle ouders kennismaakt, voorkomt dat contact met school alleen geassocieerd wordt met slecht nieuws. Daarnaast verdienen ook kinderen waar het goed mee gaat (of lijkt te gaan) aandacht en begeleiding in hun ontwikkeling. Bovendien vinden pubers het vreselijk een uitzondering te zijn en zullen zij in die gevallen eerder weerstand hebben tegen contact tussen hun mentor en hun ouders. Nodig voor een kennismakingsgesprek (thuis of op school) liefst beide ouders uit. Stel vast wie het contact met school onderhoudt als de ouders hier niet zelf toe in staat zijn, regel een tolk (liefst via de ouders, anders een oudercontactpersoon) en voorkom dat de leerling tolkt als ouders de taal onvoldoende beheersen. Betrek zowel ouders als leerling in het gesprek.
2. *Vermijd elke schijn van controle.* Een kennismakingsgesprek is niet bedoeld om ouders te controleren. Elk vermoeden van controle roept bij ouders en leerlingen terecht weerstand op tegen vooral het huisbezoek. Selectieve uitvoering van een kennismakingsgesprek/huisbezoek leidt er toe dat ouders zich eerder op het matje geroepen voelen. Dat maakt het gesprek, dat bedoeld is om drempels te slechten, meteen al minder open.
3. *De boodschap van school is positief.* Het is de bedoeling dat het een voor alle partijen prettig gesprek wordt met een positieve boodschap en de wil goed naar de ander te luisteren. Leerlingen klagen dat scholen hun ouders alleen informeren over zaken die niet goed gaan. Heb daarom aandacht voor alles wat wel goed gaat en zoek ook aanleidingen voor complimentjes.
4. *Er is sprake van uitwisseling tussen mentor, ouders en leerling.* In het kennismakingsgesprek komt zowel de thuis- als schoolsituatie in beeld: wat zijn ervaringen en verwachtingen van ouders, mentor en leerling in de nieuwe klas? Wat zijn mogelijkheden van de ouders om de leerling thuis te begeleiden en hoe zou de mentor hierin kunnen ondersteunen? Wat zijn interesses van de leerling en tot welke schoolloopbaankeuzes kan dit leiden? Het is essentieel dat de mentor goed luistert naar het verhaal van de ouders over het leven van het kind buiten school om het eigen beeld te completeren. Voor informatieoverdracht vanuit school is de gelegenheid op de ouderavond. In dit gesprek komen zowel leerling, ouder als mentor aan het woord. Het gesprek gaat goed als ouder en mentor het gevoel hebben dat zij over het zelfde kind spreken.
5. *De leerling is aanwezig.* Het perspectief van de leerling in het gesprek is eveneens van groot belang. Het kind zelf vormt de meest natuurlijke brug tussen de school- en thuiscultuur en kan het beste omgaan met de verschillen tussen beide culturen. Dit geeft ouders bovendien de gelegenheid te zien hoe hun kind met de mentor omgaat en de mentor krijgt de gelegenheid een blik te werpen op de relatie tussen ouders en kind.

Gespreksonderwerpen

Gespreksonderwerpen zijn afhankelijk van het preciezer doel dat de school zich zelf stelt met de kennismakingsgesprekken, die tijd die per gesprek beschikbaar is en het betreffende leerjaar. Van belang is dat ieders perspectief aan bod komt en dat de onderwerpen aansluiten bij de rol die ouders thuis hebben in de begeleiding van hun kind. Een voorbeeld:

	<i>leerling</i>	<i>ouder</i>	<i>mentor</i>
introductie	Vertellen over buurt, gezinssamenstelling, werk en dergelijke. Aanhaken op wat al bekend is.		Vertelt iets over zichzelf; ervaring op school. Kent leerling wel of niet al?
wederkerige agenda	Welke onderwerpen willen ouders en/of leerling graag bespreken?		
overgang volgend leerjaar	Ervaringen op PO of in eerder leerjaar en verwachtingen voor komend jaar	Ervaringen en verwachtingen rond contact met mentor	Gebruik in betreffende leerjaar/ van betreffende mentor
positie in klas/ sociale vaardigheden	Relatie met mede leerlingen en docenten. Druk, verlegen, afgeleid?	Hoe ziet ouder positie en sociaal gedrag van de leerling?	Welke ondersteuning kan mentor bieden?
begeleiding	Praat de leerling thuis over school (sociaal, werk, loopbaankeuzes?). Vraagt hij/zij om steun?	Vragen de ouders naar schoolzaken? Hoe ondersteunen de ouders de leerling verder?	Is steun van school gewenst? (huiswerk, SMW, SOCP?) Wat verwacht school dit leerjaar van ouders? (bijv. interesse voor schoolzaken/ helpen stageplek zoeken)
dagroutine	Hoe laat naar school, op tijd op, ontbijt, wanneer huiswerk? Moeite met op tijd komen?	Kunnen ouders begeleiden (zijn ze bijv. thuis en op als kind naar school moet / thuis komt?)	Hoe kan mentor hier rekening mee houden, ondersteunen?
interesses en ambities	Wat zijn hobby's, interesses, lidmaatschappen, ambities en toekomstplannen?	Hoe staan ouders tegenover de interesses en ambities en hoe stimuleren zij deze?	Hoe kan school de interesses en ambities ondersteunen? (bijv. brede schoolactiviteiten, ondersteunen ambities)
bijzonderheden	Zijn er zaken waarvan ouders en leerling vinden dat de mentor dit moet weten over de leerling (zaken uit de onderbouw, omstandigheden thuis, gezondheid, contact jeugdzorg of politie?) Heeft de mentor vragen?		
afronding	Zijn er nog andere onderwerpen die aan bod moeten komen? Afspraken over hoe en wanneer en hoe ouders en mentor contact met elkaar opnemen. Zo nodig checken telefoonnummers en e-mailadressen.		

Duur van een kennismakingsgesprek

Een huisbezoek kost al gauw een uur. Voor een kennismakingsgesprek op school kan een half uur volstaan. Probeer je, uit respect voor de eigen agenda en die van de ouders, te houden aan de afgesproken tijd.

Voorbeeld voortgangsgesprekken⁷²

De school verwacht alle ouders standaard minimaal twee maal per jaar op het voortgangsgesprek. Doordat sommige ouders het lastig vinden zich zelf uit te nodigen, maakt deze verwachting het hen makkelijker over de drempel te stappen. Als alle ouders komen zijn de leerlingen geen uitzondering en zullen deze geen druk op ouders uit oefenen om maar niet te gaan. De voortgangsgesprekken dragen bij aan het onderhouden van de relatie met de ouders en helpen voorkomen dat ouders en mentor elkaar pas spreken als er zaken niet goed gaan. Je voorkomt er bovendien mee dat alle aandacht van school gaat naar leerlingen waar mee het zichtbaar niet goed gaat. Ook onopvallende leerlingen kunnen in de problemen zitten en ook probleemloze leerlingen verdienen aandacht.

De leerling is aanwezig bij het gesprek

De ontwikkeling van de leerling is de reden dat school en ouders om tafel te gaan zitten. Het is daarom van belang dat de leerling zelf, als centrum van het gesprek, ook aanwezig is. Er ontstaan bovendien makkelijk misverstanden als er teveel indirecte communicatie is over het functioneren van de leerling. Een puber weet graag wat er over hem of haar gezegd wordt en wil kunnen bijstellen als er een verkeerd beeld ontstaat. Voor onderwerpen die beter niet in aanwezigheid van de leerling besproken kunnen worden maken ouder en mentor een aparte afspraak. Op sommige scholen is aanwezigheid van de leerling al standaard.

Een voortgangsgesprek is drierichtingsverkeer

Het is goed als een gesprek niet alleen bestaat uit een mededeling vanuit de mentor, maar als ook leerling en ouder een actief aandeel hebben in het gesprek. Het wordt hiermee meer een gezamenlijke verantwoordelijkheid en de boodschap landt beter als alle partijen een aandeel leveren in de dialoog. Voorkom daarom dat de leerling of de ouder zwijgend bij het gesprek zit. Zeker bij ouders die de Nederlandse taal slecht beheersen is dat risico groot.

Aandacht voor wat goed gaat

Eenzijdige aandacht voor wat er niet goed gaat rond een leerling drijft leerling en ouders in het defensief. Contact met school wordt dan alleen nog geassocieerd met slecht nieuws. Leerlingen geven aan dat ze heel veel goed doen, maar dat hun ouders altijd alleen maar horen wat er niet goed gaat. In een voortgangsgesprek is veel aan-

dacht voor wat goed gaat (mooie cijfers, goed gedrag, positieve inzet, weinig verzuim) voor interesses en loopbaankeuzes en voor ontwikkelpunten in de toekomst. Zeker als het niet goed gaat met een leerling is het doseren van slecht nieuws en het geven van een complimentje voor iets wat wel gelukt is essentieel. Dit geeft ouders bovendien een aanleiding om positieve aandacht aan hun kind te schenken, wat er weer aan bijdraagt dat de leerling zijn ouders eerder zal toestaan betrokken te zijn bij schoolzaken.

Concrete afspraken over ontwikkelpunten en toekomstplannen

Voorkom dat een gesprek in algemene constatering blijft steken en maak concrete afspraken rond ontwikkelpunten. Benoem daarin wat ieders bijdrage zal zijn. Een kind dat regelmatig te laat komt bedenkt wat helpt aan de oplossing hiervan (bijv. een bus eerder nemen), de ouders benoemen hoe ze dat ondersteunen ('s avonds helpen herinneren dat de wekker gezet moet worden of 's ochtends bewaken dat het kind op tijd op staat). De mentor houdt in de gaten hoe het gaat met het laat komen (en geeft een compliment als het goed gaat). Ander voorbeeld: benoem concreet welke twee open dagen de leerling gaat bezoeken (waar, wanneer) en welke ouder of andere volwassene hem of haar daarbij vergezelt. Bespreek de afspraken in een volgend gesprek na. Benoem bij een lastig vak hoe de leerling het aan kan pakken (elke dag een half uur), hoe ouders kunnen steunen (helpen herinneren, luisteren naar wat het kind geleerd heeft) en wat school bij kan dragen (wat meer aandacht voor de leerling in de les, zorgen voor bijles of huiswerkbegeleiding, positieve feedback).

Aandacht voor de ontwikkeling van de leerling thuis

De rol die ouders thuis hebben in de begeleiding van hun kind is erg belangrijk voor schoolsucces. Vooral de communicatie tussen ouder en kind over aan school gerelateerde zaken, hoge ambities, het ontwikkelen van interesses en het vergroten van de leermogelijkheden thuis dragen daar aan bij. Het is daarom goed als er in een gesprek zowel aandacht is voor de ontwikkeling van de leerling thuis als op school. Als ouders irreëel hoge ambities hebben kan dat een struikelblok vormen. Realiseer je dat ambities op zich wel degelijk van belang zijn voor het schoolsucces van het kind en probeer met ouders te zoeken naar een weg die bij het kind past om optimaal schoolsucces te realiseren.

De mentor laat merken dat hij/zij het kind goed kent

Als een beeld dat tijdens een voortgangsgesprek geschetst wordt van een kind te algemeen en abstract is, wordt het gesprek sneller een leeg ritueel. Ouders veren op als ze uit de verhalen van de mentor merken dat deze hun kind ook werkelijk kent. Dat vraagt om specifieke informatie over het kind, een voorbeeld of anekdote en eventueel inzage bieden in een werkstuk of het portfolio van de leerling.

Een voortgangsgesprek heeft een brede agenda

Alleen de (slechte) cijfers bespreken is een te beperkte insteek. Tijdens het gesprek is er naast studievoortgang ook aandacht voor de sociale ontwikkeling van de leerling, aanwezigheid en interesses van de leerling en de keuzes die de leerling maakt in de schoolloopbaan. Naast prestaties en gedrag zijn verzuim en keuze- en overgangsmomenten van invloed op het risico van schooluitval.

	<i>Thuis</i>	<i>School</i>	<i>Afspraken</i>
<i>Studievoortgang</i>	Actief met huiswerk?	Cijfers; de goede en de slechte.	Ondersteuning nodig op school of thuis? Bijles, huiswerkklas, hulp van broer etc.
<i>Sociale ontwikkeling</i>	Gedrag Relatie met ouders, vrienden en familie	Gedrag Relatie met klasgenoten en leraren	Zo nodig aandachtspunt benoemen. Hoe hieraan werken thuis en op school?
<i>Aanwezigheid</i>	Oorzaken van eventuele afwezigheid (ziekmeldingen, spijbelen, laat komen, verlof etc.)	Mate van aanwezigheid. Eventueel verwijderingen of schorsingen.	Compliment of afspraken ter verbetering
<i>Interesses</i>	Tijdsbesteding en interesses thuis; hobby's verenigingen etc.	Interesses op school; bepaalde vakken of brede schoolactiviteiten?	Hoe brede ontwikkeling stimuleren thuis en op school?
<i>Keuzes in schoolloopbaan</i>	Welke activiteiten ondernomen voor sector- en MBO keuze?	Afhankelijk van leerjaar aandacht voor entree op school, sectorkeuze, stage, beroepentest, MBO bezoek	Welke stappen worden hierin de komende periode gezet?
<i>Bijzondere omstandigheden</i>	Thuis (bijv. ziekte, ontslag, geboorte.)	Op school (bijv. afwezigheid docent, werkweek)	Zijn er aanpassingen nodig?

En dat allemaal in tien minuten?

Een tienminuten gesprek is erg kort. Als er een relatie is met de ouder, zeker als deze tussendoor onderhouden wordt met e-mail en telefonisch contact, kan het gesprek in de praktijk echter wel in een kwartier tot twintig minuten gevoerd worden. Niet alle onderwerpen hoeven elke keer aan bod te komen. Houd de agenda breed en beperk je ook uit tijdgebrek niet tot de slechte cijfers of gedrag alleen.

Voorbeeld: ouders betrekken bij de sector- en MBO-keuze

Aangezien bij de overgang van VMBO naar MBO de meeste schooluitval plaats vindt, is dit keuzeprocés een belangrijk onderwerp om ouders bij te betrekken. Het is relevant dat ouders thuis praten over school- en beroepskeuze, interesses stimuleren en (reële) ambities koesteren ten aanzien van de toekomst van hun kind. In een veldstudie op vier vmbo's geven ouders aan dit graag te willen doen, maar zich slecht geïnformeerd te voelen op dit punt. Ouders willen hierbij vanuit school graag meer ondersteuning krijgen.

Ouders raken betrokken als zij zich door hun kind uitgenodigd voelen

Ouders, zeker ouders van pubers, zullen eerder het gesprek met hun kind over de schoolloopbaan aangaan als zij het idee hebben dat hun kind deze bemoeienis op prijs stelt. Ouderbetrokkenheid thuis komt daardoor beter tot stand als leerlingen hun ouders als het ware uitnodigen over schoolzaken te praten. Leerlingen willen dit initiatief nemen als ze het gevoel hebben dat die gesprekken hen positieve aandacht opleveren. De MBO keuze, en de daaraan voorafgaande sectorkeuze, kan zo'n positief onderwerp zijn. De school kan de leerlingen helpen met het op gang brengen van het gesprek thuis over de sector- of MBO keuze door hen bijvoorbeeld met interactieve huiswerkopdrachten concrete aanleidingen te bieden voor dit gesprek. De bedoeling is opdrachten te formuleren waarmee de leerling zijn ouders bij het keuze- en overgangsproces richting MBO betreft. De opdrachten worden exact geformuleerd en zijn gericht op interactie tussen ouder en kind. Het kan een opdracht betreffen die ouders en kind thuis samen uitvoeren, maar ook bijvoorbeeld een gezamenlijk bezoek aan een opleidingsmarkt of open dag kan hieronder vallen. De school helpt ouders op deze manier vorm te geven aan hun betrokkenheid bij deze keuzes.

Ondersteuning van dit proces vanuit school

De mentor ondersteunt dit proces tussen leerling en ouder tijdens de standaard contactmomenten op school. Op de collectieve ouderavond aan het begin van het jaar maakt de mentor de opzet duidelijk. Tijdens een informatieavond over de studiekeuze worden ouders in staat gesteld zich beter te informeren over dit onderwerp. Tijdens het kennismakingsgesprek worden interesses en loopbaankeuzes van de leerling individueel besproken en wordt gekeken hoe de ouders hun bijdrage zullen inrichten. Tijdens de voortgangsgesprekken vormen het voorbereiden en nabespreken van de opdrachten rond schoolloopbaankeuzes onderwerp van gesprek. Per opdracht wordt vooraf vastgesteld hoe dit nabesproken zal worden, bijvoorbeeld voor leerlingen klassikaal in het mentuur en/of met ouder en leerling in een voortgangsgesprek.

Begeleiding van leerlingen die geen steun van hun ouders kunnen verwachten

Als de leerling niet over ouders beschikt die begeleiding kunnen bieden bij de schoolloopbaankeuzes wordt een oplossing gezocht in het netwerk van het gezin. De mentor bespreekt de ondersteuning die ouders kunnen bieden bij elk onderdeel. Wat kan hun bijdrage zijn aan het vinden van een stageplek, kan hun kind hen interviewen en gaan zij mee naar het MBO? Per onderdeel kan de mentor zo nodig met de ouders overeenkomen dat een oom, tante of oudere broer of zus de taak overneemt. Als ook in het netwerk van het gezin geen begeleiding te verwachten is kan school zoeken naar een alternatief (het interviewen van de vader van een vriend of vriendin bijvoorbeeld) of in uiterste nood kan een schoolloopbaanbegeleider of hbo-stagiaire steun bieden.

Jaarkalender van oudercontact rond sector- en MBO keuze

Hieronder zijn een aantal mogelijkheden benoemd van activiteiten per leerjaar.

<i>Voorbeelden sectorkeuze in jaar 2</i>		
Informatieavond	Informatieavond voor ouders en leerlingen over de sectorkeuze. Niet alleen frontale informatie, maar bijv. ook een mogelijkheid voor leerlingen hun ouders langs de websites met informatie over de sectoren te loodsen	Opnemen in standaard aanbod van de school
Sector oriëntatie	Leerlingen interviewen hun ouders en/of mensen uit hun netwerk over het beroep dat ze doen. Zij onderzoeken welke sector bij elk beroep hoort. Wellicht kunnen sommige ouders op school over hun beroep vertellen.	Ouders hiervoor werven op ouder- en informatie- avond en tijdens individuele contacten.
Sector oriëntatie	Leerlingen krijgen een huiswerkopdracht mee om samen met ouders internetsites te bezoeken en testjes te doen ter oriëntatie	Nabespreken in de klas en in het voortgangsgesprek
Gesprek decaan	Ouders worden expliciet uitgenodigd aanwezig te zijn bij gesprekken die de leerling heeft met een decaan.	Dit vraagt alertheid van zowel de mentor als de decaan
<i>Voorbeelden beroepsoriëntatie in jaar 3</i>		
Informatieavond	Informatieavond voor ouders en leerlingen over de stage als beroepsoriëntatie.	Opnemen in standaard aanbod van de school
Beroepentocht	Kleine groepjes leerlingen bezoeken ouders of anderen uit de omgeving op hun werk om een beeld te krijgen van verschillende beroepen.	Alleen doen als andere onderdelen goed lopen en een beroepentocht haalbaar lijkt
Skillsmaster (jaarlijkse beroepemarkt in Ahoy)	Stimuleren bezoek door leerling en ouder aan Skillsmaster of als mentor zelf met de leerlingen gaan en hen een verslag voor hun ouders laten maken.	Skillsmaster is voor ouders wellicht te massaal
Stageplaats zoeken	Ondersteuning vanuit huis bij meedenken over en zoeken van stageplaats	In voortgangsgesprek nadenken hoe netwerk voor gezin benut kan worden

Voorbeelden MBO keuze in jaar 4		
Informatieavond	Informatieavond voor ouders en leerlingen over de MBO keuze. Vermijd daarbij jargon en eenrichtingsverkeer.	Opnemen in standaard aanbod van de school.
Bezoek opleidingenmarkt	Iedere leerling bezoekt, vergezeld door een ouder (of ander familielid) de beroepenmarkt. Met een goede voorbereiding en begeleiding is dit haalbaar gebleken.	Mentoren zijn zelf ook aanwezig op de markt. Nabespreken in rapport- gesprek. Welke open dagen worden bezocht?
Oriëntatie opleidingen	Leerlingen maken een flyer met informatie en websites over de MBO keuze. Zij nodigen hun ouders hiermee letterlijk uit om met hen een avondje op internet mee te kijken	Overhandigen tijdens voortgangsgesprek, nabespreken in volgende voortgangsgesprek
Gesprek decaan of MBO-punt	Ouders worden expliciet uitgenodigd aanwezig te zijn bij gesprekken die de leerling heeft met een decaan of MBO punt.	Dit vraagt alertheid van zowel de mentoren als de decaan en de MBO vertegenwoordiger
Bezoeken open dagen	Iedere leerling bezoekt met zijn of haar ouder minstens 2 open dagen	In voortgangsgesprek expliciet benoemen welke open dagen, wanneer, waar
Bewaken inschrijving	De ouder tekent het formulier waar leerling is aangenomen. De mentor checkt het terugmeldingsformulier uit het MBO	Belangrijk onderwerp voor laatste voortgangsgesprek
Intakegesprek MBO	Ouders gaan mee naar het intakegesprek	

Voorbeeld informatiekaart belangrijkste contactmomenten

Onderstaande voorbeeldtekst is bedoeld als voorbeeld van een kaart met de meest belangrijke informatie van school aan ouders. Goed vormgegeven past dit op een A4-tje wat ouders bijvoorbeeld op de koelkast kunnen hangen.

Goed contact tussen ouders en school is belangrijk voor het schoolsucces van uw kind. Op de informatiekaart vinden ouders de belangrijkste contactmomenten van dit schooljaar op een rij.

Contact met de mentor

Voor de herfstvakantie nodigt de mentor (naam, telefoonnummer, e-mail) u uit voor een kennismakingsgesprek. Als u vragen hebt kunt u altijd contact opnemen met de mentor. De mentor vraagt uw kind naar uw (mobiele) telefoonnummer en e-mailadres, zodat hij u ook altijd kan bereiken als hij u iets wil vragen of vertellen over uw kind.

Ziek melden

Het is belangrijk dat uw kind zoveel mogelijk naar school komt. Als uw kind ziek is vragen we u dit meteen aan school te melden, zodat wij weten dat uw kind afwezig zal zijn.

Op de dag dat uw kind ziek wordt belt u voor 8.30 uur naar school (010) 444 4444

Op de dag dat uw kind weer naar school gaat geeft u uw kind een verzuimbriefje met uw handtekening mee. De conciërge of mentor neemt contact met u op als uw kind niet op school verschijnt zonder bericht van u.

Voortgangsgesprekken

Wij verwachten u en uw kind vier keer per jaar op school voor een voortgangsgesprek. We spreken dan over de voortgang van uw kind en ontvangt u het rapport. De mentor maakt een afspraak met u op welk tijdstip dit gesprek gepland wordt. Het 4^e rapport krijgt u mee op de afsluitingsavond van het schooljaar.

gesprek 1	.. oktober
gesprek 2	.. januari
gesprek 3	.. maart
afsluitingsavond	.. juni

Informatie avonden

Wij verwachten u op school voor de volgende informatieavonden

... september	19.30 – 20.30 uur	informatie over leerjaar 3
... februari	19.30 – 21.30 uur	informatie over de stage

Thema-avonden

Wij bieden ouders elk jaar een aantal thema-avonden aan. Hierbij komen onderwerpen aan de orde die van belang zijn voor de opvoeding en schoolloopbaan van uw kind. We hopen u hier te ontmoeten. De thema's voor dit jaar zijn:

... november	Wat kunt u thuis doen om uw kind te helpen met school?
... februari	De puberteit; tips voor opvoeders

Oudercontactpersoon

De oudercontactpersoon van de school is mevrouw..... Zij verzorgt de thema-avonden en kan ook extra ondersteuning bieden als vragen hebt over opvoeding en onderwijs in Nederland. U kunt haar bereiken via telefoonnummer (010) 444 4444

Magister

U kunt de cijfers, de absentie en het huiswerk van uw kind altijd op internet zien via magister (www.magister...). Wij sturen u de inlogcode in september 2012 toe per post. Op de informatieavond van .. september krijgt u uitleg over het gebruik van magister. U kunt ook de oudercontactpersoon vragen om informatie over magister.

Voorbeeld schoolouderovereenkomst

De promisse van Wolfert Dalton Hillegersberg heeft als voorbeeld gediend, omdat deze de verwachtingen aan zowel school, ouder als leerling benoemt. Na overleg met JOS is verzuim een nog belangrijker thema in deze overeenkomst geworden.

Voor goede toekomstkansen van de leerlingen is het van belang dat zij met plezier naar school gaan en daar veel leren. De school heeft als taak goed onderwijs te verzorgen en ook ouders te betrekken bij de ontwikkeling van hun kind. Ouders hebben een belangrijke rol door hun kind thuis te begeleiden in de schoolloopbaan en door contact te onderhouden met school. Als ouder en school goed samenwerken, draagt dit bij aan de schoolresultaten van de leerling.

Van de *leerling* verwachten we dat je:

- je best doet om goed te leren en je schoolspullen bij je hebt
- elke schooldag op tijd op school aanwezig bent en geen lessen mist
- aanwezig bent bij kennismakings- en voortgangsgesprekken met je mentor en ouders
- je ouders vertelt hoe het op school gaat en hen betreft bij je huiswerk en de schoolloopbaankeuzes die je moet maken
- als dat nodig is hulp vraagt van je ouders en/of leraren bij je schoolwerk, keuzes in je schoolloopbaan of het omgaan met klasgenoten of leraren
- meedoet aan werkweken en andere buitenschoolse activiteiten
-

Van de *mentor* verwachten we dat u:

- zich inzet voor goed onderwijs waarbij het talent van de leerling optimaal benut wordt
- de leerling ondersteunt bij vragen over huiswerk, schoolloopbaankeuzes of over het omgaan met klasgenoten of leraren
- moeite doet om kennis te maken en contact te houden met de ouders/verzorgers van elke leerling
- ouders/verzorgers op de hoogte houdt van en betreft bij leerprestaties, aanwezigheid, gedrag, buitenschoolse activiteiten en schoolloopbaankeuzes
- ouders altijd op de hoogte stelt als de leerling verzuimt of te laat komt en met ouders en leerling naar een oplossing zoekt
- snel en adequaat handelt bij verzuim en te laat komen (verzuim registreren en ouders informeren). De school is verplicht bij veelvuldig (ziekte)verzuim of te laat komen Leerplicht en eventueel GGD in te schakelen.
- opkomt voor de belangen van de leerling naar collega's

- waar nodig extra ondersteuning zoekt voor de leerling (bijvoorbeeld bij huiswerk, sociale vaardigheden of schoolloopbaankeuzes)
- bereikbaar bent voor ouders/verzorgers en tijdig reageert op hun vragen
-

Van de *ouder/verzorger* verwachten we dat:

- u met uw kind praat over school en schoolloopbaankeuzes
- u uw kind helpt elke schooldag op tijd op school aanwezig te zijn.
- u uw kind helpt aanwezig te zijn bij alle lessen en boeken, agenda en gymspullen bij zich heeft
- u uw kind tijdig afmeldt bij ziekte en tijdig beter meldt
- u uw kind helpt het huiswerk te organiseren en op een rustige plek te maken
- u deelname aan hobby- of sportclubs en buitenschoolse activiteiten stimuleert
- u aanwezig bent bij kennismakings- en voortgangsgesprekken en informatieavonden
- u reageert op telefoontjes en brieven van school en gehoor geeft aan een uitnodiging voor een gesprek
- u de mentor informeert als er thuis iets gebeurt wat van invloed kan zijn op de prestaties of het gedrag van uw kind
-

Plaats en Datum

Leerling	Mentor	Ouder/verzorger
.....

Lijst van afkortingen

Art	Artikel
BSO	buitenschoolse opvang
Cito	Centraal Instituut voor ToetsOntwikkeling
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
GMR	Gemeenschappelijke medezeggenschapsraad
HAVO	Hoger Algemeen Vormend Onderwijs
ISOP	Innovatie, School, Ouders, Partnerschap
ITS	Instituut voor Toegepaste Sociale wetenschappen
JOS	Jeugd, Onderwijs en Samenleving
LJN	Landelijk Jurisprudentie Nummer
MR	Medezeggenschapsraad
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
PO	Primair onderwijs
VMBO	Vorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs
VO	Voortgezet Onderwijs
VWO	Vorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs
WBO	Wet op het basisonderwijs
WEC	Wet op de Expertise Centra
WMO 1992	Wet medezeggenschap onderwijs 1992
WMS	Wet medezeggenschap op scholen
WPO	Wet op het primair onderwijs
WVO	Wet op het voortgezet onderwijs

Auteurs

Marian Bentvelzen werkt sinds 2004 bij Stichting de Meeuw. De afgelopen 8 jaar is ze actief geweest als procesbegeleider Jeugd Kansen Zone in verschillende deelgemeenten in Rotterdam. Dit jaar heeft ze de training voor ouderconsulenten onderwijs ontwikkeld, met als thema het stimuleren van onderwijs ondersteunend gedrag en overstapmomenten. Ook ontwikkelde ze het nieuwe thema voor Opvoeders in Actie 2012 'Onderwijs ondersteunend gedrag'. Dit zijn laagdrempelige werkvormen (activiteiten) voor opvoeders. Ze worden aangeboden aan ouders in de ouderkamers van de scholen, bij zelforganisaties en in buurthuizen, met als doel de ouderbetrokkenheid te verhogen en de competenties van opvoeders te vergroten. Ze is trainer, coach en ondersteund scholen bij het vormgeven en implementeren van het ouderbeleid.

Annette Diender, projectleider Ouderbetrokkenheid, Programma Beter Presteren. Studeerde Spaanse Taal- en Letterkunde in Leiden en Utrecht, wat ze combineerde met veel bijvakken bij de Faculteit Sociale Wetenschappen. Sinds 2007 werkt zij bij Stichting de Meeuw, waar ze zich op vele manieren met het onderwerp ouderbetrokkenheid bezighoudt zoals het trainen van leerkrachten en docenten in gespreksvoering met ouder, het ondersteunen van scholen bij het opstellen van ouderbeleid, het adviseren over en realiseren van laagdrempelige opvoedondersteuning en het verzamelen van succesvolle activiteiten in het kader van wijkpedagogiek. In 2011 is zij door de Rotterdamse schoolbesturen aangesteld als projectleider ouderbetrokkenheid binnen het programma Beter Presteren.

Marloes Endenburg heeft Onderwijs en -ontwikkelingspsychologie gestudeerd aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en werkt sinds maart 2009 bij Bureau Frontlijn. Zij is vanaf haar begin bij Bureau Frontlijn actief geweest als begeleider en ontwikkelaar van het programma *Ondersteuning Ouder en Kleuters* en *Amigo's*. Onder haar leiding zijn een Sociale vaardigheidstraining en voorlichtingsprogramma over de puberteit vormgegeven. Ze stuurt een team van 6 studenten aan die huisbezoeken uitvoeren en voorlichtingen aan ouders geven (project *Samen Leren*). Marloes begeleidt complexe casussen die te zwaar zijn voor onze studenten.

Gerben Heldoorn is na de PABO opleiding een aantal jaren als leerkracht werkzaam geweest en daarna als directeur van verschillende basisscholen, zowel stads- als dorpsscholen. Na zijn opleiding tot directeur primair onderwijs heeft hij in 2010 een masteropleiding strategisch management afgerond aan de universiteit van Utrecht. Op

dit moment werkt hij als directeur van een basisschool en is hij als senior consultant werkzaam bij CPS Onderwijsontwikkeling en advies. Daar houdt hij zich vooral bezig met het thema ouderbetrokkenheid, integrale schoolontwikkeling, leiderschap en communicatie.

Hugo de Jonge is wethouder Onderwijs, Jeugd en Gezin, Gemeente Rotterdam: ‘Als wethouder Onderwijs, Jeugd en Gezin wil ik me de komende jaren inzetten voor onderwijs dat uitdaagt, de lat hoog legt en talent tot ontwikkeling brengt. Jongeren die het niet alleen redden moeten we een helpende hand bieden. Ik wil mij daarnaast nadrukkelijk inzetten om ervoor te zorgen dat Rotterdam weer een stad van en voor gezinnen wordt, een stad die kindvriendelijk is en waar kinderen met hun ouders graag willen wonen.’

Ton Legerstee is eigenaar van het adviesbureau Rotterdamkunde in de Gemeente Rotterdam, hij is voorzitter Toetsingscommissie TIJ, Gemeente Rotterdam en voorzitter van de Ondernemingsraad van Jeugd Onderwijs en Samenleving.

Mariëtte Lusse is pedagoog en werkt als hoofddocent bij de Hogeschool Rotterdam. Zij is onderzoeksleider van de onderzoekslijn 'opvoederempowerment' bij het kenniscentrum Talentontwikkeling. Daarnaast doet zij sinds 2009 promotieonderzoek naar oudercontact in het vmbo in relatie tot preventie van schooluitval. Op basis van literatuurverkenning en veldonderzoek op vier vmbo's heeft zij de in deze bundel opgenomen handreiking ontwikkeld voor het verbeteren van het contact tussen school en ouders. Deze handreiking wordt in schooljaar 2011-2012 getest op dertien vo en twee mbo locaties.

Sandra Pardoel is coördinator bij De Katrol. Na mijn studie MWD (maatschappelijk werk en dienstverlening) hebben we een Vlaamse Best Practise uit de armoedebestrijding naar Rotterdam gehaald: preventieve leer- en gezinsondersteuning aan huis. Onze organisatie is vernoemd naar het vernuftige werktuig uit de haven, waarmee er met een kleine inspanning een grotere last opgeheven kan worden. Dit staat ook symbool voor de inspanning die stichting De Katrol levert in het Rotterdamse. Namelijk door middel van de leer- en gezinsondersteuning aan huis kansen voor kinderen vergroten.

De Katrol investeert in een goede start van de schoolloopbaan, voor kinderen uit groep 3 en 4 en hun ouders, broertjes en zusjes. Wij zetten ons in voor gezinnen waarbij het leren thuis en de onderwijsgerichtheid van ouders minder vanzelfsprekend is en het leren dus niet de plek krijgt die het zou verdienen. Hierbij worden Hbo-studenten ingezet om, onder begeleiding van een zogenaamd Ankerfiguur, een leer-cultuur te bevorderen binnen het gezin. Voor de periode van een half jaar komt de student, twee keer per week, thuis oefenen samen met de kinderen. De ouders worden

hierbij intensief betrokken. In 2009 ontving De Katrol hiervoor de L-factor. De lustrumprijs van de Onderwijsraad rond innovatie en kennisdeling. Inmiddels is De Katrol al vijf jaar actief in Rotterdam.

Martine van der Pluijm is pedagoog. Zij is hogeschooldocent aan de Hogeschool Rotterdam en bereidt een promotieonderzoek voor gericht op het vormgeven aan ouderbetrokkenheid en taalstimulering met laaggeletterde ouders. Daarnaast werkt zij als projectleider, ontwikkelaar en trainer vanuit haar bureau DOE Projecten & Advies. In die rol werkt zij op thema's als taal, pedagogiek, ouderbetrokkenheid, jeugdbeleid en filosofie in opdracht van gemeenten, scholen, bedrijven en kinderopvangorganisaties. In opdracht van de landelijke Stichting Lezen & Schrijven ontwikkelde zij producten voor scholen en kinderopvang en helpt zij de aanpak van laaggeletterdheid in beleid en praktijk vorm te geven. Martine is tevens voorzitter van Stichting Wereld-leren, een stichting die scholen en kinderopvang helpt invulling te geven aan democratieopvoeding.

Frederik Smit is andragoloog en onderwijskundige. Hij is als senior onderzoeker werkzaam bij het ITS van de Radboud Universiteit Nijmegen. Hij is gepromoveerd op een onderzoek naar de rol ouderparticipatie in het basisonderwijs. Hij doet met name onderzoek naar management, medezeggenschap en vormen van partnerschap tussen ouders, school en buurt. Hij is coördinator van het Expertisecentrum Ouders, school en buurt. Daarnaast is hij redactielid van MR-magazine (Kluwer), auteur van *Inspraak en School* (Sdu Uitgevers) en diverse uitgaven bij SWP Publishers.

Noten

- 1 Smit, F. (Ed.). (2012). *Inspraak en school. Moderne inspraak in het primair en voortgezet onderwijs*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- 2 Autar, K. (2009). Ideeën voor grotere deelname van allochtone ouders in schoolbesturen. In F. Smit (Ed.), *Modernisering relatie ouders en school* (pp. 52-55). Den Haag: Sdu Uitgevers.
- 3 Het gaat om pedagogische en didactische doelen.
- 4 Montandon, C. (1993). Parent-teacher relations in Genevan primary schools: the roots of misunderstanding. In F. Smit, W. van Esch, & H. Walberg (Eds.). *Parental involvement in Education* (pp. 59-66). Nijmegen: ITS.
- 5 Zie Smit, F. (1991). *De rol van ouderparticipatie in het basisonderwijs, Een onderzoek naar vorm, inhoud en effecten van ouderparticipatie in het basisonderwijs*. Nijmegen: ITS. Tett, L. (2004). Parents and school communities in Japan and Scotland: Contrasts in policy and practice in primary schools. *International Journal of Lifelong Education*, 23, (3), 259-273.
- 6 Covey, S. (1989). *The seven habits of highly effective people. Powerful lessons in personal change*. New York: Free Press.
- 7 Michielsen, S., P. Slegers. & C. Hermans (2009). Richtlijnen bij vormgeven partnerschap. Schoolouders partnerschap op katholieke basisscholen. In F. Smit (Ed.), *Modernisering relatie ouders en school* (pp. 122-131). Den Haag: Sdu Uitgevers.
- 8 Zie Smit, Driessen, Sluiter & Brus (2008). Winter, M. de (2011): *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding. Vanachter de voordeur naar democratie en verbinding*. Amsterdam: SWP.
- 9 Wissema, J.G., Bouts, W.M.G.& Rutgers, B. (1996). *Medezeggenschap op maat, van toetsende naar interactieve medezeggenschap*. Van Gorcum & Comb bv, Assen.
- 10 Smit, F., & Driessen, G. (2005). Ethnic minority parents' and teachers' orientation on collaboration between home and school: Strategies and contexts. *Aula Abierta*, 86,(1-2), 169-184.
- 11 Zie Epstein (2001). Vrieze, G. & Mok, A. (2009). Naar een gemeenschap van ouders en leerlingen. In F. Smit (Ed.), *Modernisering relatie ouders en school* (pp. 18-24). Den Haag: Sdu Uitgevers. Noguera, P. (2008). *The trouble with black boys and other reflections on race, equity and the future of public education*. New York: John Wiley & Sons.
- 12 Deze literatuurverkenning ouderbetrokkenheid is uitgevoerd vanuit de Kenniswerkplaats Talentontwikkeling. Dit in het kader van een onderzoek naar hoe een op de Harlem children's zone geïnspireerde aanpak de ontwikkelingskansen voor de jeugd in Rotterdam Zuid kan verhogen. Basis voor de literatuurverkenning is het theoretisch kader van het proefschrift in wording van het lopende promotieonderzoek van Mariëtte Lusse. Daarnaast is in databases als EBSCO en Eric gezocht naar aanvullende titels van af 2000, waarbij reviews en meta-analyses voorrang kregen. De selectie werd vervolgens gemaakt op titels die de meest relevante bijdrage konden leveren aan het beantwoorden van de geformuleerde vragen, toegespitst op de populatie in Rotterdam Zuid, rekening houdend met de verschillende leeftijdscategorieën. Guido Walraven (Inholland) was mee-lezer van deze verkenning en Sanneke de la Rie (Hogeschool Rotterdam) heeft meegewerkt aan de search.
- 13 Veen. A. & Erp, M. van (1995). *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning. Basisscholen in Rotterdam over de relatie met ouders*. Amsterdam: SCO; Kohnstamm instituut.
- 14 Hill, N. E., Tyson, D.F. (2009). *Parental involvement in middle school: A meta-analytic assessment of the strategies that promote achievement*. *Developmental Psychology*, Vol 45(3), May 2009, 740-763.
- 15 Epstein, J. & Associates (2009). *School, Family, and Community Partnerships. Your Handbook for Action (3rd Ed.)*. US, California: Corwin Press.
- 16 Zie Epstein 2009.

- 17 Beek, S., Van Rooijen, A., De Wit, C. (2007). *Samen kun je meer dan alleen: Educatief partnerschap met ouders in primair en voortgezet onderwijs*. 's-Hertogenbosch: KPCgroep.
- 18 Zie Epstein 2009.
- 19 Pels, T. (red.) (2004). *Opvoeding en integratie. Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en de pedagogische afstemming tussen gezin en school*. Assen: Van Gorcum.
- 20 Smit, F., Driessen, G., Sluiter, R. & Brus, M. (2007). *Ouders, scholen en diversiteit. Ouderbetrokkenheid en participatie op scholen met veel en weinig achterstandsleerlingen*. Nijmegen: ITS, Radboud Universiteit Nijmegen.
- 21 Henderson, A.T., Mapp, K.L. (2002). *A new wave of evidence. The impact of school, family and community connections on student achievement*. Austin; Southwest Educational Development Laboratory.
- 22 Zie Henderson & Mapp (2002). Desforges, C. & Abouchaar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment. A literature review*. London: Department for education skills. Fan, X & Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: a meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1-22.
- 23 Hoover-Dempsey, K.V., Sandler, H.W. (2005). *Final performance report for OERI Grant 3 R305T010673. The social context of parental involvement: a path to enhanced achievement*. Nashville: Vanderbilt University.
- 24 Pomerantz, E.M., Moorman, E.A. & Litwack, S.D. (2007). The How, Whom, and Why of Parents' Involvement in Children's Academic Lives: More Is Not Always Better. *Review of Educational Research*, Vol. 77, No. 3 (Sep., 2007), pp. 373-410.
- 25 Zie Hoover-Dempsey en Sandler, 1995; Pomerantz, 2007.
- 26 Zie Desforges, C. & Abouchaar, A. (2003); Henderson & Mapp, 2002; Hill & Tyson, 2009, Pomerantz, 2007.
- 27 Zie Desforges, C. & Abouchnar, A. (2003).
- 28 Zie Sacker, A., Schoon, I., and Bartley, M. (2002). Social inequality in educational achievement and psychological adjustment throughout childhood: magnitude and mechanisms. *Social Science and Medicine*, 55, 863-880.
- 29 Zie Catsambis, S. (2001). Expanding knowledge of parental involvement in children's secondary education: connections with high schools seniors' academic success, *Social Psychology of Education*, 5, 149-177.
- 30 Zie; Desforges, C. & Abouchaar, A. (2003).
- 31 Zie; Hoover-Dempsey et al., 2005).
- 32 Lusse Lusse, M. (2011). *Handreiking oudercontact in het Rotterdamse Voortgezet Onderwijs* (testversie). Rotterdam: Hogeschool Rotterdam. Hoover-Dempsey et al., 2005).
- 33 Lawrence-Lightfoot, S., (2003). *The essential conversation. What parents and teachers can learn from each other*. New York: Ballantine books
- 34 Zie; Desforges, 2003; Lee, J. & Bowen, N.(2006). Parent Involvement, Cultural Capital, and the Achievement Gap Among Elementary School Children. *American Educational Research Journal*. 43(2) 193-218
- 35 Zie; Desforges, C. & Abouchaar, A. (2003).
- 36 Zie; Henderson & Mapp, 2002.
- 37 Zie; Hoover-Dempsey, 2005.
- 38 Bakker, J., Denessen, E. & Brus-Laeven, M. (2007). Socio-economic background, parental involvement and teacher perceptions of these in relation to pupil achievement. *Educational studies*, 33, 2, 177-192; Goodall, J. & Vorhaus J. (2011). *Review of best practice in parental engagement*. Research Report DFE-RR156. Department for Education, UK Government.
- 39 Zie; Smit et al, 2007; Vogels, R. (2002). *Ouders bij de les; betrokkenheid van ouders bij de school*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- 40 Jeynes, W. (2007). The Relationship Between Parental Involvement and Urban Secondary School Student Academic Achievement: a meta-analysis. *Urban Education*, 42 (1), 82-110.

- 41 Booijsink, M. (2007). *Terug naar de basis. Communicatie tussen leerkrachten en allochtone ouders in het primair onderwijs. Onderzoeksrapport*. Leiden: Rijks Universiteit Leiden. Davies, J., Ryan, J., & Tarr, J. (2011). What we tell them is not what they hear: the importance of appropriate and effective communication to sustain parental engagement at transition points. *International Journal about Parents in Education*.
- 42 Seitsinger, A.M., Felner, R.D., Brand, S & Burns, A. (2008). A large-scale examination of the nature and efficacy of teacher practices to engage parents: assessment, parental contact and student level impact. *Journal of School Psychology* . 46, 477-505.
- 43 Zie Lareau, A. (2003). *Unequal childhoods. Class, race, and family life*. Berkeley and Los Angeles: University of California press.
Weinger, E.B. & Lareau, A. (2003). Translating Bourdieu into the American context: the question of social class and family-school relations, *Poetics*, 31, 375-402.
- 44 Zie Desforges, 2003; Goodall, J. & Vorhaus J. (2011). *Review of best practice in parental engagement*. Research Report DFE-RR156. Department for Education, UK Government.
- 45 Zie Goodall & Vorhaus, 2011.
- 46 Zie Goodall & Vorhaus, 2011.
- 47 Zie Henderson & Mapp, 2002; Desforges, 2003; Epstein, 2009; Goodall & Vorhaus, 2011.
- 48 Zie Houtkoop, W. (1999). *Basisvaardigheden in Nederland. De 'geletterdheid' van de Nederlander: economische, sociale en educatieve aspecten van de taal- en rekenvaardigheden van de Nederlandse beroepsbevolking*. Max Goote Kenniscentrum voor Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie, Amsterdam, 1999. Houtkoop, W. (2011). ALL rapport, nog te verschijnen. 's Hertogenbosch/Utrecht. Expertisecentrum Beroepsonderwijs (Ecbo).
- 49 Steensel, R. van, McElvany, N., Kurvers, J. & Herppich, S.. How effective are family literacy programs? Results of a meta-analysis. December 2010. Review of educational *Research* 2011 81: 69 originally published online 3. Mol, S., & Bus, A. (2011). To read or not to read: A meta-analysis of print exposure from infancy to early adulthood. *Psychological Bulletin*, 137(2), 267-296. doi: 10.1037/a0021890.
- 50 Desfourges, C. & A. Abouchar (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: a literature review*. Nottingham: Queen's Printer.
Henderson, A. & K.Mapp (2002). *A new wave of evidence: the impact of school, family and community connections on student achievement*. Aston: SEDL's National Centre for Family & Community Connections with schools.
- 51 Izzo, C., Weissberg, R.. & Fendrich, M. (1999). *A longitudinal assessment of teacher perceptions of parent involvement in children's education and school performance*. American Journal of Community Psychology 27(6) 817-839.
- 52 Lusse, M. (2012). *Literatuurverkenning Children's Zone, thema ouderbetrokkenheid*. Hogeschool Rotterdam. Goodall, J. & Vorhaus J. (2011). *Review of best practice in parental engagement*. Research Report DFE-RR156. Department for Education, UK Government. Cooter, K., (2006). When mama can't read: counteracting intergenerational illiteracy. *The reading teacher*, (59 (7), 698-702.
53. Cijvat, I. & Voskens, C. (2008). *Een onderzoek naar de rol van ouders in het primair onderwijs. Deel 1*. CPS Onderwijsontwikkeling en Advies. Vos, W. de, Barendrecht, S., Wensveen, P. van, Boom, J. de, Severiens, S. (2011). *Kansen en Talenten. Een onderzoek naar de effecten van brede scholen in het Rotterdamse primair onderwijs*. Rotterdam; Risbo/Erasmusuniversiteit.
54. Pluijm, M. van der (2009). *Grenzen Verleggen. Evaluatie van de regionale aanpak van laaggeletterdheid in de Stadsregio Rotterdam*. Stadsregio Rotterdam. Pluijm, M. van der (2010). *Evaluatie van de aanpak van laaggeletterdheid in Rotterdam en 7 regiogemeenten*. DOE Projecten & Advies. Pluijm, M.S. van der (2011). *Evaluatie van de aanpak van laaggeletterdheid in Rotterdam*. DOE Projecten & Advies.
55. Groot, W & H. Maassen van den Brink, *Stil vermogen. Een onderzoek naar de maatschappelijke kosten van laaggeletterdheid*. Universiteit van Amsterdam, Den Haag, 2006. Steehouder, P. & Tijssen, M. (2011). *Opbrengsten in beeld. Rapportage Aanvalsplan Laaggeletterdheid 2006-2010*. CINOP, 's Hertogenbosch.

56. Zie Steehouder & Tijssen, 2011
57. Zie Cijvat, Ina & Voskens, C. (2008).
58. Zie Cijvat & Voskes, 2008.
59. Pluijm, M. (2011); *Samenwerken aan taal. Resultaten en voorbeelden van het Rotterdamse bondgenootschap voor de aanpak van laaggeletterdheid*. Dienst Jeugd, Onderwijs & Samenleving Rotterdam, 2011.
60. Zie Van der Pluijm, 2009, 2010, 2011. Zie *Samenwerken aan taal*, 2011.
61. Verbeek, C., de Vrije, G. & Heldoorn, G.J. (2011). *Het school-oudercontract. Naar een betere samenwerking tussen school en ouders*. Amersfoort: CPS Onderwijsontwikkeling en advies.
62. Vries, P. de (2010). *Handboek ouders in de school*. Amersfoort: CPS Onderwijsontwikkeling en advies.
63. Klaassen, C. (2008). *Scholen op weg naar educatief partnerschap met ouders. De pedagogische dimensie nr. 71*. Nijmegen: Radboud Universiteit. Zie De Vries 2010.
64. Weerd, M. de, & Krooneman, P. (2010). *Ouderbetrokkenheid in het primair onderwijs in Rotterdam: eindrapport*. Amsterdam: Regioplan Onderwijs en arbeidsmarkt.
65. Zie De Vries 2010. Smit, F., Sluiter, R. & Driessen, G. (2006). *Literatuurstudie ouderbetrokkenheid in internationaal perspectief*. Nijmegen: ITS.
66. Deze bijdrage is een bewerking van het Stapplan dat Smit, Driessen, Van Kuijk en De Wit in 2009 schreven voor het Ministerie van OCW. Voor meer informatie ga naar:
<http://www.ru.nl/its/expertisecentrum/expertisecentrum/>
67. <http://www.echo.nl/ro-ch/ buurt/redactie/1118501/een.wereld.op.school.op.zuid>.
68. Winter, M. de (2011). *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding. Vanachter de voordeur naar de democratie en verbinding*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
69. Epstein, J, Coates, L., Salinas, K., Sanders, M., & Simon, B. (1997). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press; Henderson, A. & Berla, A. (Eds.). (1997). *A new generation of evidence: The family is critical to student achievement*. Washington, D.C: National Committee for Citizens in Education; Henderson, A., Lewis, A., Boundy, K., Weckstein, P., & Searcy, L. (1999). *Urgent message for parents*. Washington, DC: Center for Law and Education; Noguera, P. (2008). *The trouble with black boys and other reflections on race, equity and the future of public education*. New York: John Wiley & Sons.
70. Wit, C., de (2009). Een partnerschapsmodel bij vormgeving van de relatie tussen school en ouders. In F. Smit. (Ed.) *Ouders in school. Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie in de praktijk (pp. 24-36)*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
71. Zie: CED – groep (2009). *De burgerschapsscan*. Rotterdam: CED – Groep; Activerende zelfanalyse ontworpen door de WRR en opgenomen in het Rapport *Vertrouwen in de buurt* (2005); FORUM (2011). *De kracht van een contract. Notitie ter bespreking van het invoeren van schriftelijke overeenkomsten tussen school en ouders*.
72. Een voortgangsgesprek is een individueel ontwikkelingsgesprek met ouder en leerling. Er is voor deze term gekozen en niet voor bijvoorbeeld een rapport- of tienminutengesprek, omdat van belang is dat de voortgang van de leerling in de bredere zin van het woord centraal staat.